

Date Printed: 12/30/2008

---

JTS Box Number: IFES\_19  
Tab Number: 6  
Document Title: LAW ON PARLIAMENTARY ELECTIONS  
Document Date: 1997  
Document Country: UKR  
Document Language: UKR  
IFES ID: EL00013



Law / UKR / 1997 / 007 / ukr



# **ЗАКОН УКРАЇНИ**

**Про вибори народних депутатів України**

Київ 1997



# **ЗАКОН УКРАЇНИ**

## **Про вибори народних депутатів України**

(Текст Закону друкується за виданням:  
«Офіційний вісник України», 1997 р., № 43, с. 2)

*F Clifton White Resource Center*  
**International Foundation for Election Systems**



# **I. Загальні положення**

## **Стаття 1.**

### ***Основні засади і принципи виборів***

1. Народні депутати України (далі — депутати) обираються громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування за змішаною (мажоритарно-пропорційною) системою.

2. Усього обирається 450 депутатів. З них 225 обирається в одномандатних виборчих округах на основі відносної більшості, а 225 — за списками кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі на основі пропорційного представництва.

3. Виборчий процес здійснюється на засадах вільного і рівноправного висунування кандидатів у депутати, гласності та відкритості, свободи агітації, рівних можливостей для всіх кандидатів у проведенні виборчої кампанії, неупередженості до кандидатів з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів.

4. Участь громадян України у виборах є добровільною. Вважається, що виборці, які не брали участі у голосуванні на виборах, підтримують результати волевиявлення тих виборців, які взяли участь у голосуванні на виборах.

## **Стаття 2.**

### ***Види виборів***

Вибори депутатів можуть бути черговими, позачерговими, повторними, а також замість депутатів, які вибули.

## **Стаття 3.**

### ***Право громадян України обирати та бути обраними***

1. Здійснення громадянами України права обирати і бути обраними не залежить від їх раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак.

2. Обмеження виборчих прав, що не передбачені Конституцією України, забороняються.

3. Право голосу на виборах мають громадяни України, яким на день проведення виборів виповнилося вісімнадцять років. Кожний виборець має в одномандатному та багатомандатному загальнодержавному виборчих округах по одному голосу.

4. Не мають права голосу і права бути обраними громадяни, визнані судом недієздатними. Здійснення виборчого права зупиняється для осіб, які за вироком суду перебувають в місцях позбавлення волі,— на час перебування в цих місцях.

5. Депутатом може бути обраний громадянин України, який має право голосу, на день виборів досяг двадцяти одного року і проживає в Україні протягом останніх п'яти років.

6. Не може бути обраний депутатом громадянин, який має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість непогашена і не знята у встановленому законом порядку.

7. Військовослужбовці Збройних Сил, Національної гвардії, Прикордонних військ, Управління державної охорони, військ Цивільної оборони, Служби безпеки України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, крім тих осіб, які проходять строкову військову або альтернативну (невійськову) службу, особи рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України, судді і прокурори, а також державні службовці можуть бути зареєстровані кандидатами в депутати, якщо на момент реєстрації вони подадуть до окружної виборчої комісії особисте зобов'язання про припинення виконання службових повноважень на період виборчої кампанії.

8. Усі особи, які обрані депутатами, звільняються з роботи чи служби та із займаних посад.

## **Стаття 4.**

### ***Проведення виборів***

1. Проведення виборів депутатів організують виборчі комісії, які утворюються і діють у порядку, визначеному цим та іншими законами України.

2. Вибори депутатів є рівними. Громадяни України беруть участь у виборах на рівних засадах.

3. Вибори депутатів є прямими. Депутати обираються безпосередньо виборцями. Голосування на виборах є таємним: контроль за волевиявленням виборців у будь-якій формі не допускається.

## **Стаття 5.**

### ***Право висування кандидатів у депутати***

Право висування кандидатів у депутати належить громадянам України, які мають право голосу. Це право реалізується ними як шляхом самовисування, так і через політичні партії, виборчі блоки партій, а також збори громадян і трудові колективи у порядку, визначеному цим Законом.

## **II. Організація виборів**

### **Стаття 6.**

#### ***Порядок призначення виборів***

1. Оголошення про початок виборчої кампанії здійснює Центральна виборча комісія відповідно до строків, визначених Конституцією України та законами України.

2. Чергові вибори відбуваються в останню неділю березня четвертого року повноважень Верховної Ради України.

3. Позачергові вибори до Верховної Ради України призначаються відповідно до Конституції України Президентом України і проводяться в період шістдесяті днів з дня опублікування рішення про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України.

4. Рішення про проведення повторних виборів, а також виборів замість депутатів, які вибули, приймає Центральна виборча комісія у випадках і в порядку, передбачених цим Законом.

### **Стаття 7.**

#### ***Утворення виборчих округів***

1. Одномандатні виборчі округи утворюються Центральною виборчою комісією з приблизно рівною кількістю виборців у кожному виборчому окрузі на всій території України за пропозиціями відповідно Верховній Раді Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських рад з урахуванням адміністративно-територіального устрою України та компактності проживання національних меншин.

2. Місцевості, в яких компактно проживають окремі національні меншини, не повинні виходити за межі одного виборчого округу. У випадках, коли кількість виборців, що належать до національної меншини, є більшою, ніж необхідно для формування одного виборчого округу, округи формуються таким чином, щоб хоч би в одному з них виборці, що належать до національної меншини, становили більшість від кількості виборців у виборчому окрузі.

3. Орієнтовну кількість виборців у виборчому окрузі, номер, територіальні межі та центри виборчих округів визначає Центральна виборча комісія.

4. Відхилення кількості виборців від середньої по Україні кількості виборців у виборчому окрузі не може перевищувати десяти відсотків. Не допускається утворення виборчих округів з територій, які не межують одна з одною.

5. Повідомлення про утворення одномандатних виборчих округів із зазначенням їх номера, центру, територіальних меж та кількості виборців у кожному виборчому окрузі публікується Центральною виборчою комісією у державних засобах масової інформації не пізніш як за 120 днів до дня виборів.

6. Територією багатомандатного загальнодержавного виборчого округу є вся територія України, а його центром — місто Київ. Виборцями цього округу є усі громадяни України, які мають виборче право.

## **Стаття 8.**

### ***Утворення виборчих дільниць***

1. Для проведення голосування і підрахунку голосів територія виборчих округів поділяється на виборчі дільниці.

2. Виборчі дільниці утворюються окружними виборчими комісіями за поданням Київської, Севастопольської міських рад, районних рад, міських рад у межах території одномандатних виборчих округів, а у разі відсутності таких подань — на підставі пропозицій відповідних міських голів або голів рад.

3. Виборчі дільниці утворюються не пізніш як за 60 днів до дня виборів з кількістю від 20 до 3000 виборців, а у виняткових випадках — з меншою або більшою кількістю виборців.

4. У стаціонарних лікувальних, санаторно-оздоровчих закладах та інших місцях тимчасового перебування виборців, на судах, які перебувають у день виборів у плаванні, виборчі дільниці утворюються в строк, визначений частиною третьою цієї статті, а у виняткових випадках — не пізніш як за п'ять днів до дня виборів. Такі виборчі дільниці входять до складу виборчих округів за місцем їх розташування або за місцем порту приписки судна.

5. Військовослужбовці голосують на виборчих дільницях, розташованих за межами військових частин. Виборчі дільниці у військових частинах утворюються як виняток з дозволу Центральної виборчої комісії.

6. Виборчі дільниці при представництвах України за кордоном утворюються за поданням Міністерства закордонних справ України відповідно до їх приписки, визначеної Центральною виборчою комісією.

7. Виборчі дільниці є спільними для виборів в одномандатному та багатомандатному загальнодержавному виборчих округах.

8. Рішення окружної виборчої комісії про утворення виборчих дільниць, межі кожної виборчої дільниці, склад і місцезнаходження дільничних виборчих комісій та приміщень для голосування доводяться до відома населення не пізніш як на п'ятий день після його прийняття.

## **Стаття 9.**

### ***Виборчі комісії***

1. Вибори організують і проводять:

Центральна виборча комісія;

окружні виборчі комісії;

дільничні виборчі комісії.

2. Комісії утворюються і діють відповідно до Конституції України, цього та інших законів України.

3. Ніхто не може втручатися у вирішення питань, віднесених до компетенції виборчих комісій, крім випадків, передбачених законами України.

## **Стаття 10.**

### ***Утворення виборчих комісій***

1. Центральна виборча комісія є постійно діючим державним органом. Комісія є юридичною особою, має печатку із своїм найменуванням і зображенням Державного Герба України. До складу Центральної виборчої комісії входять 15 членів комісії. Верховна Рада України призначає на посаду та припиняє повноваження членів Центральної виборчої комісії за поданням Президента України.

2. Члени Центральної виборчої комісії зі свого складу обирають голову, заступника голови та секретаря комісії.

3. Голова, заступник голови, секретар комісії, а також не менше третини інших членів комісії повинні мати вищу юридичну освіту.

4. Після сформування Центральної виборчої комісії відповідно до цього Закону її персональний склад протягом року не можна змінювати більш як на одну третину.

5. Кожна політична партія, виборчий блок партій, список кандидатів у депутати яких зареєстровано для участі у виборах, може на період виборчої кампанії делегувати одного представника до Центральної виборчої комісії для участі в її засіданнях з правом дорадчого голосу. Представником політичної партії, виборчого блоку партій може бути громадянин України, що має право обирати і не є кандидатом у депутати.

6. Окружні виборчі комісії є юридичними особами. Вони утворюються рішеннями Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських рад не пізніше як за 90 днів до дня виборів у складі голови, заступника голови, секретаря і членів комісії за поданням відповідно голів цих рад або міських голів.



**7.** До складу окружних виборчих комісій обов'язково включаються по одному представнику від політичних партій, виборчих блоків партій, списки кандидатів яких зареєстровані для участі у виборах у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі за поданням статутних органів цих політичних партій, керівних органів виборчих блоків партій. Загальна кількість членів окружних комісій визначається кількістю поданих кандидатур, але не може бути меншою восьми.

**8.** Голова, заступник голови та секретар окружної виборчої комісії не можуть бути членами однієї політичної партії, виборчого блоку партій.

**9.** У разі коли, відповідна рада в установленій цим Законом строк не утворить окружну виборчу комісію, окружна виборча комісія утворюється Центральною виборчою комісією не пізніш як за 80 днів до дня виборів за поданням місцевих осередків політичних партій, які діють на території відповідного виборчого округу.

**10.** Повноваження окружної виборчої комісії закінчуються через 10 днів після початку відповідно до Конституції України повноважень депутата, обраного у відповідному одномандатному виборчому окрузі.

**11.** Дільничні виборчі комісії утворюються за рішенням сільських, селищних, міських, районних у містах рад не пізніш як за 45 днів до дня виборів, а у виняткових випадках, які зазначені в частині четвертій статті 8 цього Закону, за 5 днів до дня виборів, у складі голови, заступника голови, секретаря і членів комісії за поданням відповідно сільського, селищного, міського голови чи голови районної в місті ради або за поданнями, підписаними щодо кожної кандидатури не менш як однією п'ятою депутатського складу відповідної сільської, селищної, міської, районної у місті ради (при цьому депутат має право ставити підпис лише щодо однієї кандидатури до складу кожної виборчої дільниці) з обов'язковим включенням до складу цих комісій по одному представнику від політичних партій, виборчих блоків партій, списки яких зареєстровано для участі у виборах у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі, за наявності пропозицій відповідних місцевих осередків цих партій. Загальна чисельність членів дільничних комісій визначається кількістю поданих відповідно до цих вимог кандидатур, але не може бути меншою восьми. Підприємства, установи і організації, розташовані на відповідній території, територіальні органи самоорганізації населення, а в місцях компактного проживання національних меншин — створені ними громадські організації, мають право пропонувати кандидатури до складу дільничних виборчих комісій.

**12.** На виборчих дільницях, де кількість виборців не перевищує 50 чоловік, дільничні виборчі комісії утворюються у складі голови комісії, секретаря і 1—3 членів комісії.

**13.** Голова, заступник голови та секретар дільничної виборчої комісії не можуть бути членами однієї політичної партії, виборчого блоку партій.

14. У разі, коли рада в установлений цим Законом строк не утворить дільничну виборчу комісію, дільнична виборча комісія утворюється окружною виборчою комісією не пізніше як за 40 днів до дня виборів за поданням відповідних місцевих осередків політичних партій, у тому числі і тих, які входять до виборчих блоків партій, список кандидатів у депутати яких зареєстровано для участі у виборах.

15. Повноваження дільничної виборчої комісії закінчуються через 10 днів після реєстрації Центральною виборчою комісією в установленому законом порядку депутата, обраного у відповідному одномандатному виборчому окрузі.

## **Стаття 11.**

### ***Повноваження Центральної виборчої комісії***

Центральна виборча комісія:

1) здійснює на всій території України контроль за виконанням виборчого законодавства і забезпечує його однакове застосування;

2) очолює систему виборчих комісій, які утворюються для проведення виборів народних депутатів України, спрямовує їх діяльність;

3) здійснює методичне забезпечення діяльності виборчих комісій;

4) розробляє і затверджує кошторис витрат на підготовку та проведення виборів, встановлює порядок використання коштів, виділених з державного бюджету на проведення виборів, вирішує питання матеріально-технічного забезпечення підготовки та проведення виборів, здійснює контроль за цільвим використанням коштів;

5) здійснює контроль за використанням виборчих фондів політичних партій, виборчих блоків партій, кандидатів у депутати відповідно до вимог цього Закону;

6) утворює виборчі округи, публікує список виборчих округів із зазначенням їх номерів, територіальних меж, центрів та кількості виборців у кожному виборчому окрузі;

7) приймає рішення за поданням відповідних міністерств та інших центральних органів виконавчої влади про приписку до одномандатних виборчих округів виборчих дільниць, які утворюються за межами території України;

8) реєструє списки кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій та видає політичним партіям, виборчим блокам партій копію рішення про реєстрацію цих списків, а кандидатам у депутати — посвідчення про їх реєстрацію;

9) реєструє уповноважених осіб політичних партій, виборчих блоків партій, видає їм посвідчення;

10) публікує зареєстровані списки кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій, передвиборні програми політичних партій, виборчих блоків партій та відомості про кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій, які включаються до виборчого бюлетеня у порядку, визначеному цим Законом;

11) встановлює форми виборчих бюлетенів, затверджує текст бюлетеня по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу, забезпечує його виготовлення;

12) встановлює форми списків виборців, протоколів засідань виборчих комісій, посвідчень та інших виборчих документів, передбачених цим Законом, зразки виборчих скриньок для голосування, печаток виборчих комісій, визначає порядок зберігання та передачі виборчих документів до відповідних державних архівних установ;

13) заслуховує повідомлення виборчих комісій, а також міністерств та інших центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з питань, пов'язаних з підготовкою та проведенням виборів;

14) здійснює функції окружної виборчої комісії багатомандатного загальнодержавного виборчого округу, встановлює результати виборів по ньому, повідомляє про них населення через засоби масової інформації;

15) реєструє обраних депутатів у випадках, передбачених цим Законом;

16) підбиває підсумки виборів у цілому по Україні, інформує про них Верховну Раду України;

17) приймає рішення про проведення повторних виборів;

18) публікує списки обраних депутатів із зазначенням прізвища, імені, по батькові, року народження, професії, посади (заняття), місця роботи і проживання, належності до партії, виборчого округу, по якому його обрано;

19) видає тимчасове посвідчення народного депутата України особам, які обрані та виконали вимоги Конституції України і законів України щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності;

20) приймає рішення про проведення виборів у одномандатних виборчих округах замість депутатів, які вибули, організовує проведення цих виборів;

21) розглядає звернення, заяви і скарги щодо рішень і дій або бездіяльності окружних та дільничних виборчих комісій, приймає по них рішення;

22) розглядає заяви юридичних та фізичних осіб стосовно питань, що віднесені до її компетенції, і приймає по них рішення;

23) встановлює форму підписних листів, забезпечує їх зразками окружних виборчих комісій. Має право контролювати достовірність підписів виборців, зібраних на підтримку політичних партій, виборчих блоків партій;

24) контролює діяльність окружних виборчих комісій щодо питань забезпечення приміщеннями, транспортом, зв'язком, іншими засобами матеріально-технічного забезпечення виборів;

25) публікує дати початку і закінчення подання кандидатур у члени виборчих комісій, утворення виборчих комісій, утворення виборчих округів, подання списків кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій та реєстрації кандидатів у депутати, інших заходів, визначених цим Законом;

26) визначає порядок використання державних засобів масової інформації у зв'язку з проведенням виборів;

27) здійснює інші повноваження відповідно до цього Закону та інших законів України.

## **Стаття 12.**

### ***Повноваження окружної виборчої комісії***

Окружна виборча комісія:

1) здійснює контроль за виконанням виборчого законодавства на території виборчого округу;

2) утворює виборчі дільниці, встановлює їх межі та єдину нумерацію по виборчому округу, публікує їх список із зазначенням місця знаходження;

3) спрямовує діяльність дільничних виборчих комісій;

4) реєструє кандидатів у депутати, їх довірених осіб, видає їм відповідні посвідчення;

5) забезпечує видання плакатів із біографічними відомостями про зареєстрованих кандидатів у депутати та тезами їх передвиборчих програм;

6) затверджує текст виборчого бюлетеня по виборчому округу, забезпечує виготовлення виборчих бюлетенів і доставку їх дільничним виборчим комісіям;

7) встановлює результати виборів у виборчому окрузі, приймає рішення про обрання депутата, видає йому відповідне тимчасове посвідчення;

8) повідомляє населення про результати виборів у виборчому окрузі через засоби масової інформації;

9) проводить підрахунок голосів, поданих на території виборчого округу по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу, передає відповідні відомості до Центральної виборчої комісії;

10) організовує проведення повторного голосування, а також виборів замість депутата, який вибув;

11) розглядає звернення, заяви, скарги на рішення та дії чи бездіяльність дільничних виборчих комісій і приймає по них рішення;

12) розподіляє кошти між дільничними виборчими комісіями; контролює забезпечення дільничних виборчих комісій приміщеннями, транспортом, зв'язком і розглядає інші питання матеріально-технічного забезпечення виборів;

13) заслуховує інформацію дільничних виборчих комісій, відповідних місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування з питань проведення виборів;

14) контролює достовірність підписів, зібраних на підтримку політичних партій, виборчих блоків партій та кандидатів у депутати по одномандатному виборчому округу;

15) сприяє проведенню виборчої кампанії кандидатів у депутати на рівноправній основі; узгоджує з відповідними органами місцевого самоврядування, місцевими державними адміністраціями порядок та місця розміщення агітаційних матеріалів;

16) сприяє проведенню зустрічей кандидатів у депутати з виборцями на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності, а також за місцем проживання виборців;

17) здійснює контроль за використанням виборчого фонду кандидатами у депутати відповідно до вимог цього Закону;

18) розглядає в межах своїх повноважень звернення, заяви, скарги щодо організації та проведення виборів на території виборчого округу, приймає щодо них рішення, а в разі необхідності звертається до Центральної виборчої комісії або до суду;

19) здійснює інші повноваження відповідно до цього та інших законів України.

## **Стаття 13.**

### ***Повноваження дільничної виборчої комісії***

Дільнична виборча комісія:

1) перевіряє точність списку виборців на виборчій дільниці;

2) забезпечує можливість ознайомлення виборців зі списком виборців, приймає і розглядає заяви про помилки та неточності у списку і вирішує питання про внесення відповідних змін до нього;

3) завчасно вручає або надсилає виборцям іменні запрошення із зазначенням дати проведення виборів, адреси приміщення для голосування, часу початку і закінчення голосування;

4) створює умови для ознайомлення виборців зі списками і відомостями про кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій, їх передвиборними програмами, а також зі списками кандидатів, зареєстрованих в одномандатному виборчому окрузі, та їх передвиборними програмами;

5) забезпечує підготовку приміщення для голосування та виготовлення виборчих скриньок;

6) організовує голосування на виборчій дільниці;

7) проводить підрахунок голосів, поданих на виборчій дільниці;

8) розглядає заяви і скарги з питань підготовки виборів та організації голосування на виборчій дільниці і приймає по них рішення;

9) здійснює інші повноваження відповідно до цього та інших законів України.

## **Стаття 14.**

### ***Організація роботи виборчих комісій***

1. Основною формою роботи виборчих комісій є її відкриті засідання. Засідання комісії скликаються головою комісії, а в разі його відсутності — заступником голови комісії. У разі відсутності голови дільничної комісії виборчої дільниці, де кількість виборців не перевищує 50 чоловік, засідання цієї комісії скликається секретарем комісії.

2. У разі відсутності голови, заступника голови комісії чи їх відмови скликати засідання комісії воно може бути скликане не менш як третьою членів комісії з обов'язковим повідомленням усіх членів комісії про час і місце засідання.

3. Перше засідання комісії скликається не пізніше ніж на третій робочий день після її утворення, а наступні — в міру необхідності.

4. Засідання виборчої комісії є правомочним, якщо в ньому бере участь більше половини її складу. Рішення приймаються відкритим голосуванням більшістю голосів осіб, що входять до складу комісії, присутніх на засіданні комісії.

5. Засідання виборчої комісії веде її голова або його заступник, а у разі невиконання ними з будь-яких причин своїх функцій комісія визначає із свого складу головуючого на конкретному засіданні.

6. На засіданнях комісій ведеться протокол, який підписується головою або головуючим на засіданні і секретарем комісії.

7. Особи, які входять до складу виборчої комісії і не погоджуються з прийнятим рішенням, можуть висловити в письмовій формі окрему думку, яка є невід'ємним додатком до протоколу засідання.

**8.** Рішення виборчих комісій, прийняті в межах їх компетенції, є обов'язковими.

**9.** Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, посадові і службові особи цих органів зобов'язані сприяти виборчим комісіям у здійсненні ними своїх повноважень.

**10.** На засіданнях комісій мають право бути присутніми кандидати в депутати, уповноважені особи від політичних партій, виборчих блоків партій, довірені особи кандидатів у депутати, офіційні спостерігачі громадських організацій України та інших держав, міжнародних організацій, а також представники засобів масової інформації. За рішенням комісії на її засіданні можуть бути присутні й інші особи.

**11.** Приймати документи та звернення, що надходять до комісії, мають право голова, заступник голови, секретар або член комісії. Усі документи та звернення реєструються в порядку, встановленому комісією.

**12.** Виборчі комісії можуть залучати для здійснення передбачених цим Законом функцій, виконання технічної роботи відповідних спеціалістів, технічних працівників з оплатою їх праці в межах коштів, які виділяються відповідним комісіям на підготовку і проведення виборів.

## **Стаття 15.**

### ***Оскарження рішень виборчих комісій***

**1.** Рішення, дії або бездіяльність виборчих комісій можуть бути оскаржені політичними партіями, виборчими блоками партій та їх уповноваженими особами, кандидатами у депутати та їх довіреними особами, а також виборцями до виборчої комісії вищого рівня, яка приймає рішення протягом трьох днів з моменту надходження скарги, а у разі оскарження рішення, дії або бездіяльності виборчих комісій менше ніж за п'ять днів до виборів чи в день їх проведення — негайно; або оскаржені до суду протягом 10 днів після прийняття рішення, вчинення дії або бездіяльності на порушення цього Закону, якщо інший порядок оскарження не встановлено законом.

**2.** У випадках, які вимагають додаткової перевірки, скарги можуть бути розглянуті у десятиденний строк, але не пізніш дня виборів.

**3.** Рішення Центральної виборчої комісії можуть бути оскаржені в установленому законом порядку до суду.

**4.** Суди і органи прокуратури організують свою роботу, в тому числі у вихідні дні, таким чином, щоб забезпечити своєчасний для реалізації виборчих прав розгляд заяв та скарг.

**5.** Скарги на рішення, дії або бездіяльність виборчих комісій, подані з порушенням встановлених законом строків, розгляду не підлягають.

## **Стаття 16.**

### **Статус осіб, які входять до складу виборчих комісій**

1. До складу виборчих комісій можуть входити громадяни України, які мають право голосу і не є кандидатами в депутати, їх довіреними особами, уповноваженими особами політичних партій, виборчих блоків партій, близькими та родичами кандидата у депутати (чоловік, дружина, їх діти, батьки, рідні брати і сестри).

2. Ніхто не може бути одночасно членом більше ніж однієї виборчої комісії. У разі реєстрації особи, яка входить до складу виборчої комісії, кандидатом у депутати, довіреною особою кандидата або уповноваженою особою політичної партії, виборчого блоку партій її повноваження вважаються припиненими з дня такої реєстрації, а щодо особи, яка входить до складу Центральної виборчої комісії,— з дня прийняття рішення про це в порядку, передбаченому частиною першою статті 10 цього Закону.

3. Протягом строку повноважень виборчої комісії зміни до її складу можуть вноситися органом, що утворив виборчу комісію, лише у випадках порушення комісією або окремими особами, які входять до її складу, закону, смерті особи, що входить до складу комісії, або вибуття її за межі України, а також у зв'язку з особистою заявою особи про складання своїх повноважень у комісії або у випадку, передбаченому частиною другою цієї статті.

4. Комісія може звернутися до органу, який її утворив, з пропозицією про заміну голови, заступника голови, секретаря або члена комісії, якщо за це проголосує не менше двох третин від її складу. Центральна виборча комісія може звернутися з пропозицією до Президента України про заміну члена комісії, якщо за це проголосувало не менше двох третин від її складу; Президент України, розглянувши цю пропозицію, може внести відповідне подання до Верховної Ради України.

5. Всі особи, які входять до складу Центральної виборчої комісії, працюють у комісії на постійній основі. Центральна виборча комісія має апарат, який утримується за рахунок коштів, що виділяються з Державного бюджету України.

## **Стаття 17.**

### **Оплата праці членів виборчих комісій**

1. За рішенням окружної, дільничної виборчої комісії, яке затверджується виборчою комісією вищого рівня, голова, заступник голови, секретар та окремі члени відповідної виборчої комісії можуть бути на період виборчої кампанії звільнені від виконання виробничих або службових обов'язків за основним місцем роботи. Оплата праці членів комісії здійснюється виконавчими органами відповідних рад за рахунок коштів Державного бюджету України, передбачених для проведення виборчої кампанії.



2. Розмір заробітної плати членів окружних та дільничних комісій визначається Кабінетом Міністрів України і не може бути нижчим за середню заробітну плату за місцем основної роботи та перевищувати розмір заробітної плати народного депутата України.

## **Розділ III. Списки виборців**

### **Стаття 18.**

#### ***Списки виборців, порядок їх складання та уточнення***

1. Списки виборців складаються виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах (де вони утворені) рад, а у містах Києві і Севастополі — відповідними місцевими державними адміністраціями, передбаченими Конституцією України, по кожній виборчій дільниці. До списків виборців включаються всі громадяни України, яким на день виборів виповнюється вісімнадцять років та які на момент складання списку постійно проживають на території відповідної виборчої дільниці і мають право голосу.

2. За відсутності точних відомостей про дату (місяць і день) народження громадянина вважається, що він народився 1 січня відповідного року.

3. До списку виборців вносяться прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання виборця. Прізвища виборців ззначаються в списку виборців у порядку, зручному для проведення голосування. Громадянин може бути включений до списку виборців лише на одній виборчій дільниці.

4. Списки виборців-військовослужбовців, які голосують на виборчих дільницях, розташованих за межами військових частин, подаються командирами військових частин до виконавчого комітету відповідних сільських, селищних, міських, районних у містах (де вони утворені) рад, а у містах Києві і Севастополі — до відповідних місцевих державних адміністрацій, передбачених Конституцією України.

5. Списки виборців, підписані керівником виконавчого органу відповідної сільської, селищної, міської, районної у місті (де її утворено) ради, а у містах Києві і Севастополі — головами відповідних місцевих державних адміністрацій, передбачених Конституцією України, передаються дільничним виборчим комісіям не пізніше ніж за 45 днів до дня виборів.

6. Відповідальність за достовірність, повноту і своєчасність передачі списків виборців дільничним виборчим комісіям несе особа, яка їх підписала.

7. Дільнична виборча комісія уточнює списки виборців, після чого вони підписуються головою та секретарем комісії і не пізніше як за 15 днів до дня виборів подаються для загального ознайомлення, а також для перевірки їх правильності.

8. Виборці, які прибули на територію виборчої дільниці після уточнення списків виборців, включаються дільничною виборчою комісією до списку виборців на підставі документів, що засвідчують їх особу та місце проживання.

9. Виборці, які вибули з території виборчої дільниці після оприлюднення списків виборців, на підставі відповідних документів виключаються головою дільничної виборчої комісії із списку виборців.

10. Громадянам забезпечується можливість ознайомитися із списком виборців і перевірити правильність відомостей.

11. Кожний громадянин України має право оскаржувати рішення дільничних виборчих комісій про неправильності в списках виборців, в тому числі про невключення, неправильне включення до списку виборців або виключення його із списку виборців, а також про допущені інші помилки. Заява виборця розглядається дільничною виборчою комісією у дводенний строк, а напередодні і в день виборів — негайно. Дільнична виборча комісія зобов'язана внести необхідні зміни до списку виборців або видати заявнику копію мотивованого рішення про відхилення його заяви. Це рішення може бути оскаржене до суду в установленому законом порядку.

## **Стаття 19.**

### ***Випадки особливого порядку складання списків виборців***

1. Особливий порядок складання списків виборців передбачається для військовослужбовців та членів їх сімей, виборців, які тимчасово перебувають на день виборів за межами виборчої дільниці, до списку виборців якої вони занесені, або за межами України.

2. Списки виборців-військовослужбовців, а також членів їх сімей та інших виборців, які проживають на території військових частин, у випадку утворення виборчих дільниць з дозволу Центральної виборчої комісії у військових частинах, складаються відповідними дільничними виборчими комісіями на підставі відомостей, що надаються командирами військових частин, не пізніш як за 20 днів до дня виборів.

3. Списки виборців на виборчих дільницях, утворених у стаціонарних лікувальних, санаторно-оздоровчих закладах та інших місцях тимчасового перебування виборців, при представництвах України за кордоном, а також на суднах, які перебувають у день виборів у плаванні, складаються дільничними виборчими комісіями на підставі відомостей, що надаються відповідно керівниками зазначених закладів або капітанами суден.

4. У виняткових випадках на виборчих дільницях, утворених у місцях тимчасового перебування виборців, списки виборців можуть бути складені не пізніш як за три дні до дня виборів.

## **Розділ IV. Висування і реєстрація кандидатів у депутати**

### **Стаття 20.**

#### ***Загальний порядок висування кандидатів у депутати***

1. Право висування кандидатів у депутати належить громадянам України і реалізується політичними партіями, виборчими блоками партій та безпосередньо громадянами шляхом самовисування, а також зборами громадян і трудовими колективами.

2. Виборчі блоки партій можуть утворюватися відповідно до законодавства України політичними партіями, які зареєстровані Міністерством юстиції України.

3. Одна і та ж особа може бути включена лише до одного списку кандидатів у депутати від політичної партії, виборчого блоку партій та одночасно висунута лише в одному одномандатному виборчому окрузі.

### **Стаття 21.**

#### ***Порядок висування кандидатів у депутати в багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі***

1. Політичні партії, виборчі блоки партій висувають кандидатів у депутати єдиним списком для участі у виборах по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу. Кількість кандидатів від політичної партії, виборчого блоку партій, внесених до єдиного списку кандидатів, не може перевищувати половини встановленого Конституцією України конституційного складу Верховної Ради України. Політична партія, виборчий блок партій можуть висунути лише один список кандидатів у депутати.

2. Політична партія, що входить до виборчого блоку партій, який висунув свій список кандидатів у депутати, не може висувати окремий список кандидатів у депутати та входити до складу іншого виборчого блоку партій.

3. Формування списків кандидатів у депутати від політичної партії, виборчого блоку партій здійснюється вищим представницьким керівним органом політичної партії, виборчого блоку партій у визначений ними спосіб.

4. До списку кандидатів у депутати від політичної партії, виборчого блоку партій включаються члени відповідної партії, члени партій, що входять до виборчого блоку партій, або безпартійні громадяни у послідовності, визначеній політичною партією, виборчим блоком партій. Включення до цього списку членів інших партій не допускається.

5. Черговість розташування кандидатів у депутати у списку визначає відповідно політична партія або виборчий блок партій. Ця черговість не може бути змінена після реєстрації списку Центральною виборчою комісією.

6. Висування до списків кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій для участі у виборах по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу розпочинається за 170 днів і закінчується за 120 днів до дня виборів. У випадку призначення позачергових виборів висування до списків кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій розпочинається за 60 днів і закінчується за 45 днів до дня виборів.

7. Представники політичних партій, виборчих блоків партій подають до Центральної виборчої комісії витяг з протоколу вищого представницького керівного органу політичної партії, виборчого блоку партій про формування списку кандидатів у депутати від політичної партії, виборчого блоку партій, а також список кандидатів у депутати від політичної партії, виборчого блоку партій, підписаний представником партії, виборчого блоку партій з дотриманням вимог пункту 2 частини 1 статті 24 цього Закону. Після цього Центральна виборча комісія протягом доби видає представникам політичної партії, виборчого блоку партій необхідну кількість підписних листів встановленої форми.

## **Стаття 22.**

### ***Порядок висування кандидатів у депутати в одномандатних виборчих округах***

1. Кандидати у депутати в одномандатних виборчих округах висуваються на зборах (конференціях) обласних, республіканських в Автономній Республіці Крим, міських в містах Києві і Севастополі осередків політичних партій, виборчих блоків партій, що висунули списки кандидатів у депутати і списки яких зареєстровані Центральною виборчою комісією; при цьому політична партія, виборчий блок партій може висунути лише одного кандидата у депутати в кожному окрузі.

2. Збори (конференції) місцевих осередків політичних партій, виборчих блоків партій проводяться відповідно до статуту партій або угоди між партіями про утворення виборчого блоку.

3. Громадяни України за умови додержання вимог, передбачених статтею 3 цього Закону, мають право на самовисування кандидатами у депутати шляхом подачі заяви про бажання балотуватися кандидатом у депутати до окружної виборчої комісії.

4. Висування кандидатів у депутати в одномандатних виборчих округах починається за 90 днів і закінчується за 60 днів до дня виборів.

## **Стаття 23.**

### ***Підписний лист***

**1.** Підписні листи видаються виборчими комісіями особам, які подали заяву про намір балотуватися кандидатом у депутати, та представникам політичних партій, виборчих блоків партій після висунення списків кандидатів у депутати. Допускається також збір підписів на підписних листах, самостійно виготовлених додатково за встановленою формою. До початку збору підписів виборців на підписних листах, в яких має бути зазначено повну назву і реквізити політичної партії, виборчого блоку партій або відповідно прізвище, ім'я, по батькові, рік народження, професію, посаду (заняття), місце роботи і проживання, партійність особи, яка подала заяву про намір балотуватися кандидатом у депутати, відповідна виборча комісія проставляє дату видачі та свою печатку.

**2.** Підписний лист на підтримку політичної партії, виборчого блоку партій або особи, яка подала заяву про намір балотуватися кандидатом у депутати, затверджується Центральною виборчою комісією і повинен містити такі відомості:

1) повну назву і реквізити політичної партії, виборчого блоку партій або відповідно прізвище, ім'я, по батькові, рік народження, професію, посаду (заняття), місце роботи і проживання, партійність особи, яка подала заяву про намір балотуватися кандидатом у депутати;

2) порядковий номер і дату підпису;

3) прізвище, ім'я, по батькові виборця, число, місяць та рік його народження;

4) місце проживання;

5) номер і серію паспорта або іншого документа, що посвідчує особу;

6) особистий підпис виборця.

**3.** Підписний лист підписується особою, відповідальною за збір підписів, із зазначенням прізвища, ім'я, по батькові, її адреси і номера телефону.

**4.** Виборчі комісії мають право перевіряти достовірність підписів. Недійсними вважаються підроблені, а також насильно зібрані підписи, якщо про це у письмовій формі заявить виборець, якого примусили підписатися або за якого зробили підпис. Якщо із зазначених причин кількість підписів стала меншою, ніж це необхідно, представникам політичних партій, виборчих блоків партій, кандидатам у депутати пропонується у п'ятиденний строк доповнити підписні листи. Заяви щодо підписів приймаються окружною виборчою комісією не пізніш як на п'ятий день після подання до неї списків виборців, які підтримують політичні партії, виборчий блок партій або особу, яка виявила намір балотуватися кандидатом у депутати.

5. Право ознайомлення із підписними листами мають лише члени виборчих комісій і в разі порушення справи в суді — учасники судового процесу.

## **Стаття 24.**

### ***Порядок реєстрації списків кандидатів у депутати в багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі***

1. Для реєстрації списку кандидатів у депутати в багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі політична партія, виборчий блок партій подає до Центральної виборчої комісії:

1) заяву від політичної партії, виборчого блоку партій з проханням зареєструвати список кандидатів у депутати. В заяві вказуються уповноважені особи політичної партії, виборчого блоку партій, їх адреси і номери телефонів;

2) список кандидатів у депутати від політичної партії, виборчого блоку партій за встановленою формою;

3) біографічні відомості кандидатів у депутати;

4) заяви кандидатів у депутати про згоду балотуватися по цьому списку із зобов'язанням припинити, в разі обрання їх депутатами, діяльність, несумісну із депутатським мандатом, відповідно до Конституції України і законів України, та з відомостями про кандидатів у депутати за переліком, визначеним частиною третьою статті 39 цього Закону;

5) особисте зобов'язання про складення повноважень депутата іншого представницького органу в разі обрання його народним депутатом (у випадку, якщо на момент виборів кандидат у депутати має такі повноваження);

6) передвиборчу програму політичної партії, виборчого блоку партій;

7) декларацію про доходи кожного кандидата у депутати за попередній рік, складену за формою, визначеною Міністерством фінансів України;

8) документ про внесення політичною партією, виборчим блоком партій грошової застави на рахунок Центральної виборчої комісії у розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

9) підписні листи встановленої форми з підписами не менше 200 тисяч виборців, у тому числі не менше ніж по десять тисяч підписів виборців у кожній із будь-яких чотирнадцяти адміністративно-територіальних одиниць України, передбачених частиною другою статті 133 Конституції України, які підтримують політичну партію, виборчий блок партій;

10) копію статуту політичної партії, завірену в установленому порядку, або у випадку висування списку кандидатів у депутати виборчим блоком партій — угоду про створення виборчого блоку політичних партій, а також копії статутів політичних партій, що ввійшли до цього блоку, завірені в установленому порядку.

2. Представнику політичної партії, виборчого блоку партій, які подали визначені у частині першій цієї статті документи, Центральна виборча комісія видає довідку із зазначенням дати і часу прийняття документів.

3. Центральна виборча комісія не пізніш як на п'ятий день після подачі документів приймає рішення щодо реєстрації списку кандидатів у депутати, про що представнику політичної партії, виборчого блоку партій видається копія відповідного рішення, і у разі реєстрації списку кандидатів у депутати від політичної партії, виборчого блоку публікує відповідне рішення та такий список. Зареєстрований список кандидатів у депутати від політичної партії, виборчого блоку партій не пізніш як на другий день після його реєстрації Центральною виборчою комісією надсилається до окружних виборчих комісій.

4. У разі усунення недоліків, які спричинили відмову в реєстрації, і подання необхідних документів не пізніш як за три дні до закінчення визначеного цим Законом строку реєстрації Центральна виборча комісія повторно розглядає питання про реєстрацію списку кандидатів у депутати від політичної партії, виборчого блоку партій і приймає відповідне рішення.

5. Реєстрація списків кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій в багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі закінчується за 100 днів до дня виборів.

## **Стаття 25.**

### ***Порядок реєстрації кандидатів у депутати в одномандатних виборчих округах***

1. Для реєстрації кандидата у депутати в одномандатному виборчому окрузі до окружної виборчої комісії подаються:

1) заява про бажання балотуватися кандидатом у депутати у відповідному виборчому окрузі із зобов'язанням припинити в разі обрання депутатом несумісну із депутатським мандатом діяльність відповідно до Конституції України і законів України;

2) протокол зборів (конференцій) відповідних місцевих осередків політичних партій, виборчих блоків партій, списки кандидатів у депутати яких зареєстровані Центральною виборчою комісією, в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі, по висуненню кандидата у депутати, за підписом головуючого та секретаря зборів (конференції) або підписні листи встановленої форми за наявності не менш як півтори тисячі

підписів виборців відповідного округу, які підтримують висування особи кандидатом в депутати;

3) біографічні відомості кандидата у депутати;

4) виборча програма кандидата у депутати;

5) декларація про доходи за попередній рік, складена за формою, визначеною Міністерством фінансів України;

6) особисте зобов'язання про складення повноважень депутата іншого представницького органу в разі обрання його народним депутатом (у випадку, якщо на час виборчої кампанії кандидат у депутати має такі повноваження).

2. Усі сторінки документів, що подаються для реєстрації, підписуються особою, яка виявила намір балотуватися кандидатом у депутати. Їй видається довідка, в якій зазначається дата і час прийняття документів.

3. Округна виборча комісія не пізніше ніж на третій день після подачі документів приймає рішення щодо реєстрації кандидата у депутати. У разі реєстрації кандидату у депутати видається відповідне посвідчення.

4. У разі усунення недоліків, які спричинили відмову в реєстрації кандидата в депутати, і подання необхідних документів до округної виборчої комісії не пізніш як за три дні до закінчення визначеного цим Законом строку реєстрації кандидатів у депутати округна виборча комісія повторно розглядає питання про реєстрацію цього кандидата і приймає відповідне рішення.

5. Прізвища зареєстрованих кандидатів у депутати нумеруються в округній виборчій комісії відповідно до черговості реєстрації документів, що відповідають вимогам цього Закону, та із зазначенням відомостей про кандидатів у депутати, передбачених частиною четвертою статті 39 цього Закону, і публікуються нею в друкованих засобах масової інформації, що розповсюджуються на території виборчого округу не пізніш як на п'ятий день після закінчення реєстрації кандидатів у депутати.

6. Реєстрація кандидатів у депутати в одномандатних виборчих округах закінчується за 45 днів до дня виборів.

## **Стаття 26.**

### ***Вибуття кандидата в депутати з балотування***

1. Кандидат у депутати може у будь-який час до дня виборів зняти свою кандидатуру, про що він подає письмову заяву до виборчої комісії, яка зареєструвала його кандидатом у депутати, зареєструвала відповідний список кандидатів у депутати від політичної партії, виборчого блоку партій. Центральна виборча комісія приймає рішення про вилучення



кандидата у депутати із зареєстрованого списку кандидатів у депутати від політичної партії, виборчого блоку партій. Окружна виборча комісія скасовує своє рішення про реєстрацію кандидата у депутати у випадках скасування суб'єктом, який висунув кандидата, свого рішення про його висунення чи втрати кандидатом, відповідно до законодавства України права балотуватися.

**2.** Центральна і окружні виборчі комісії приймають рішення відповідно про вилучення кандидата у депутати із зареєстрованого списку кандидатів у депутати від політичної партії, виборчого блоку партій, скасовують рішення про реєстрацію кандидата у депутати за рішенням суду в разі порушення кандидатом у депутати цього Закону. Підставою для таких рішень можуть бути: втрата кандидатом у депутати громадянства України, набуття чинності судовим вироком за вчинення ним умисного злочину, реєстрація однієї й тієї ж особи кандидатом у депутати більше ніж в одному одномандатному виборчому окрузі чи більше ніж в одному виборчому списку політичної партії, виборчого блоку партій.

**3.** Виборча комісія, яка прийняла рішення про вилучення кандидата у депутати із зареєстрованого списку чи про скасування свого рішення про реєстрацію кандидата у депутати, відразу повідомляє про це особу, щодо якої прийнято таке рішення, і надає їй копію цього рішення.

**4.** У випадку смерті кандидата у депутати виборча комісія оголошує його таким, що вибув з балотування.

## **Стаття 27.**

### ***Гарантії діяльності кандидатів у депутати***

**1.** Кандидат у депутати, крім кандидатів у депутати, які є народними депутатами України, звільняється на період виборчої кампанії від виконання виробничих або службових обов'язків за місцем роботи з наданням неоплачуваної відпустки.

**2.** Кандидат у депутати має право бути присутнім на всіх передвиборчих заходах, що проводяться на території виборчого округу, по якому він балотується, виступати як кандидат у депутати на передвиборчих заходах, організованих ним або його довіреними особами, виборчою комісією, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також на заходах, організатори яких запросили його до виступу як кандидата у депутати.

**3.** Кандидату в депутати в період участі у виборчій кампанії сплачується середня заробітна плата чи інший прибуток, обчислений за останні три місяці виборчою комісією, що зареєструвала кандидата у депутати, з коштів, виділених на проведення виборів. Виплати здійснюються щомісячно, їх розмір не може перевищувати заробітної плати народного

депутата України. Порядок проведення виплат кандидатам у депутати встановлює Центральна виборча комісія разом з Міністерством фінансів України.

4. Кандидат у депутати під час виборчої кампанії не може бути призваний на військову або альтернативну (невійськову) службу, військові збори та навчання, а також не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності, заарештований або підданий заходом адміністративного стягнення, які накладаються в судовому порядку, без згоди Центральної виборчої комісії.

5. Кандидат у депутати з дня реєстрації в одномандатному виборчому окрузі і до опублікування підсумків виборів має право безкоштовного проїзду на території свого виборчого округу будь-якими видами громадського транспорту (крім таксі).

6. Окружні виборчі комісії, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, посадові і службові особи цих органів повинні сприяти кандидатам у депутати в організації зустрічей з виборцями, в одержанні необхідних інформаційних матеріалів соціально-економічного змісту.

## **Стаття 28.**

### ***Уповноважені особи політичних партій, виборчих блоків партій у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі***

1. Кожна політична партія, виборчий блок партій після реєстрації висунутих ними списків кандидатів у депутати подає до Центральної виборчої комісії для реєстрації список осіб — громадян України (до 30 чоловік), які мають право обирати і уповноважені від імені політичної партії, виборчого блоку партій представляти їх інтереси у взаємовідносинах з відповідними виборчими комісіями, органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, а також виборцями.

2. У списку уповноважених осіб, що подається для реєстрації, зазначаються їх прізвище, ім'я, по батькові, службова і домашня адреси, номер телефону. До списку додається відповідна письмова згода кожної з перелічених осіб.

3. Центральна виборча комісія протягом трьох днів після надходження зазначених документів від політичної партії, виборчого блоку партій реєструє уповноважених осіб і видає їм відповідні посвідчення.

4. Представник політичної партії, виборчого блоку партій в будь-який час до дня виборів за рішенням статутного органу партії, керівного органу виборчого блоку партій може звернутися із заявою до Центральної виборчої комісії про припинення повноважень окремих уповноважених осіб і подати для реєстрації уповноваженими інших осіб.

5. Повноваження уповноважених осіб починаються з дня їх реєстрації і закінчуються після опублікування результатів виборів по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу.

6. Не допускається реєстрація уповноважених осіб з числа осіб, що проходять строкову військову службу або альтернативну (невійськову) службу, а також з числа військовослужбовців Збройних Сил, Національної гвардії, Прикордонних військ, Управління державної охорони, військ Цивільної оборони, Служби безпеки України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України, суддів і прокурорів, керівників органів державної влади і органів місцевого самоврядування, їх заступників.

## **Стаття 29.**

### ***Довірені особи кандидата в депутати в одномандатному виборчому окрузі***

1. Кандидат у депутати в одномандатному виборчому окрузі може мати не більше п'яти довірених осіб з числа громадян України, які мають право обирати, для допомоги йому в проведенні виборчої кампанії, ведення передвиборної агітації за обрання його депутатом, представлення інтересів кандидата у відносинах з виборчими комісіями, органами державної влади і органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, а також виборцями.

2. Кандидат у депутати після його реєстрації визначає довірених осіб і звертається в окружну виборчу комісію щодо їх реєстрації. У зверненні щодо кожної кандидатури довіреної особи зазначаються прізвище, ім'я, по батькові, службова і домашня адреси, номер телефону, а також подається відповідна письмова згода цієї особи.

3. Окружна виборча комісія протягом трьох днів після надходження заяви реєструє довірених осіб кандидата у депутати і видає їм посвідчення встановленого зразка.

4. Кандидат у депутати має право в будь-який час до дня виборів звернутися із заявою до окружної виборчої комісії про припинення повноважень його довіреної особи і реєстрацію замість неї іншої.

Довірена особа кандидата може в будь-який час за власною ініціативою скласти свої повноваження, повернувши в окружну виборчу комісію видане їй посвідчення і повідомивши про це кандидата у депутати.

5. Довірені особи за поданням кандидата у депутати звільняються від виконання виробничих або службових обов'язків на час, необхідний для підготовки і проведення зборів та інших передвиборних заходів, передбачених цим Законом, зі збереженням заробітної плати за останнім місцем роботи.

6. Повноваження довірених осіб починаються з дня їх реєстрації окружною виборчою комісією і закінчуються з дня, наступного за днем вибуття з балотування відповідного кандидата у депутати або після опублікування результатів виборів, у тому числі по відповідному виборчому округу.

7. Не допускається реєстрація довірених осіб з числа осіб, що проходять строкову військову службу або альтернативну (невійськову) службу, а також з числа військовослужбовців Збройних Сил, Національної гвардії, Прикордонних військ, Управління державної охорони, військ Цивільної оборони, Служби безпеки України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України, суддів і прокурорів, керівників органів державної влади і органів місцевого самоврядування, їх заступників.

## **Стаття 30.**

### ***Офіційні спостерігачі***

У заходах, пов'язаних з виборами і передбачених цим Законом, можуть брати участь офіційні спостерігачі від інших держав та міжнародних організацій, а також громадських організацій України та кандидатів у депутати. Статус цих офіційних спостерігачів визначається положенням, яке затверджується Верховною Радою України.

## **Розділ V. Передвиборна агітація**

### **Стаття 31.**

#### ***Форми і засоби передвиборної агітації***

1. Громадяни України, політичні партії, інші об'єднання громадян, колективи підприємств, установ і організацій мають право вільно і всебічно обговорювати передвиборні програми кандидатів у депутати, їх політичні, ділові та особисті якості, а також передвиборні програми політичних партій, виборчих блоків партій, списки кандидатів у депутати від яких зареєстровані, вести агітацію «за» або «проти» кандидатів у депутати чи виборчі списки від політичних партій, виборчих блоків партій на зборах, мітингах, у бесідах, пресі, на радіо і телебаченні.

2. Кандидати у депутати, їх довірені особи, а також уповноважені особи політичних партій, виборчих блоків партій проводять зустрічі з виборцями як на зборах, так і в іншій зручній для виборців формі. Окружна виборча комісія спільно з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян сприяє проведенню таких зустрічей — надає приміщення, завчасно сповіщає про час і місце зустрічей та здійснює інші необхідні заходи.

3. Передвиборна агітація може здійснюватись у будь-яких формах і будь-якими засобами, що не суперечать Конституції України та законам України.

### **Стаття 32.**

#### ***Матеріали передвиборної агітації у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі***

1. Центральна виборча комісія за рахунок коштів, що виділяються з Державного бюджету України на проведення виборчої кампанії, не пізніше як за 60 днів до дня виборів забезпечує виготовлення передвиборних плакатів політичних партій, виборчих блоків партій, списки кандидатів у депутати від яких зареєстровані, з розрахунку п'яти примірників на кожну виборчу дільницю.

2. Відповідний плакат може бути виготовлений в більшій кількості за рахунок коштів виборчого фонду політичної партії, виборчого блоку партій.

3. Центральна виборча комісія погоджує з представником політичної партії, виборчого блоку партій текст передвиборного плаката, підготовлений політичною партією, виборчим блоком партій, обсягом до чотирьох сторінок машинописного тексту, надрукованого через півтора інтервала (до 7800 знаків), який не повинен містити неправдивих відомостей або комерційної реклами. Центральна виборча комісія публікує тексти передвиборних плакатів у газетах «Голос України» та «Урядовий кур'єр».

### **Стаття 33.**

#### ***Матеріали передвиборної агітації в одномандатному виборчому окрузі***

1. Округна виборча комісія виборчого округу за рахунок коштів, що виділяються з Державного бюджету України на проведення виборчої кампанії, не пізніше як за 30 днів до дня виборів забезпечує друкування передвиборних плакатів кандидатів у депутати, зареєстрованих у відповідному виборчому окрузі, у кількості двох тисяч примірників на одного кандидата і передає кожному кандидату у депутати не менше трьох четвертих зазначеної кількості плакатів.

2. Порядок розміщення передвиборних плакатів погоджується з кандидатом у депутати або його довіреною особою чи з уповноваженою особою політичної партії, виборчого блоку партій. Округна виборча комісія забезпечує розміщення цих плакатів на виборчих дільницях.

3. Для забезпечення виготовлення передвиборного плаката кандидат має подати до округної виборчої комісії свою передвиборну програму обсягом до двох сторінок машинописного тексту, надрукованого через

півтора інтервала (до 3900 знаків), а також автобіографію такого ж обсягу з висвітленням найбільш істотних результатів трудової діяльності, що не містять таємниць, які охороняються законом, та свою фотокартку (розмір встановлюється комісією).

4. Передвиборні плакати мають бути однаковими за формою, розміром, поліграфічним виконанням, не повинні містити неправдивих відомостей або комерційної реклами. Округна виборча комісія погоджує з кандидатами у депутати тексти їх передвиборних плакатів, друкування яких вона забезпечує.

5. Політичні партії, виборчі блоки партій, кандидати у депутати мають право безперешкодно випускати плакати, листівки, буклети, інші агітаційні матеріали за рахунок коштів свого виборчого фонду.

6. Всі агітаційні друковані матеріали повинні містити інформацію про організацію, установу, осіб, які відповідають за їх випуск, а також вихідні дані установи, що здійснила друк, загальний тираж примірників.

7. Один примірник кожного виду друкованих агітаційних матеріалів кандидати у депутати та уповноважені особи політичних партій, виборчих блоків партій зобов'язані не пізніше ніж через три дні після виготовлення передати до округної виборчої комісії з особистим підписом.

## **Стаття 34.**

### ***Використання засобів масової інформації***

1. Представникам засобів масової інформації гарантується безперешкодний доступ на всі заходи, пов'язані з виборами, за винятком внутрішньопартійних нарад або нарад учасників виборчого блоку політичних партій чи груп підтримки кандидатів у депутати. Виборчі комісії, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування надають їм інформацію про підготовку і проведення виборів.

2. Політичним партіям, виборчим блокам партій, що висунули списки кандидатів у депутати, а також окремим кандидатам у депутати надається право, за рахунок коштів, які виділяються з Державного бюджету України на проведення виборчої кампанії, користування засобами масової інформації, засновниками або одним із засновників яких є органи державної влади, державні організації та установи, органи місцевого самоврядування (далі — засоби масової інформації з державною участю, з участю органів місцевого самоврядування), в порядку, передбаченому цим Законом.

3. Перелік загальнодержавних засобів масової інформації з державною участю публікується Центральною виборчою комісією за поданням Міністерства інформації України, а місцевих, регіональних засобів масової інформації з державною участю, з участю органів місцевого самоврядування — округними виборчими комісіями за поданням відповідних місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування не

пізніше закінчення строку реєстрації списків кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій та кандидатів у депутати по одномандатних виборчих округах.

**4.** Встановлення порядку надання ефірного часу політичним партіям, виборчим блокам партій здійснює Центральна виборча комісія, кандидатам у депутати — окружні виборчі комісії з дотриманням принципу рівних можливостей для всіх політичних партій, виборчих блоків партій та відповідно для кандидатів у депутати, які висунуті в одномандатних виборчих округах.

**5.** Ефірний час для ведення передвиборної агітації виділяється за рахунок коштів Державного бюджету України, передбачених на проведення виборчої кампанії, і надається телерадіокомпаніями у робочі дні між дев'ятнадцятою і двадцять третьою годинами за київським часом.

**6.** Розклад ефірного часу із зазначенням передвиборних агітаційних телерадіопрограм, конкретної дати і часу виходу їх в ефір складається керівництвом телерадіокомпаній за результатами жеребкувань, які проводяться відповідно Центральною та окружними виборчими комісіями. Цей розклад публікується в загальнодержавних та місцевих засобах масової інформації.

**7.** Передвиборні агітаційні телерадіопрограми місцевих компаній не повинні збігатися у часі з аналогічними програмами на загальнодержавних каналах.

**8.** Включення в інформаційні телерадіопрограми агітаційних матеріалів політичних партій, виборчих блоків партій, кандидатів у депутати або політичної реклами не допускається. Політична реклама повинна бути відокремлена і означена як така.

**9.** Забороняється переривати передвиборні агітаційні програми політичних партій, виборчих блоків партій, кандидатів у депутати рекламою товарів, робіт і послуг, іншими повідомленнями.

**10.** Політичні партії, виборчі блоки партій, списки яких зареєстровано по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу, мають право за рахунок коштів, які виділяються з Державного бюджету України на проведення виборчої кампанії, на розміщення своєї передвиборної програми обсягом до чотирьох сторінок машинописного тексту, надрукованого через півтора інтервала (до 7800 знаків), в однаковому поліграфічному виконанні в загальнодержавних періодичних друкованих виданнях з державною участю.

**11.** Кандидати у депутати в одномандатному виборчому окрузі мають право за рахунок коштів, які виділяються з Державного бюджету України на проведення виборчої кампанії, на розміщення через окружну виборчу комісію своєї передвиборної програми обсягом до двох сторінок

машинописного тексту, надрукованого через півтора інтервала (до 3900 знаків), в однаковому поліграфічному виконанні в місцевих періодичних друкованих виданнях з державною участю, з участю органів місцевого самоврядування.

**12.** Черговість друкування передвиборних програм політичних партій, виборчих блоків партій, кандидатів у депутати по одномандатному виборчому округу встановлюється відповідними виборчими комісіями шляхом жеребкування.

**13.** У разі оприлюднення в засобах масової інформації недостовірних матеріалів про політичну партію, виборчий блок партій або окремих кандидатів у депутати, відповідні засоби масової інформації протягом семи днів, але не пізніше ніж за два дні до дня виборів зобов'язані надати представникам політичної партії, виборчого блоку партій або окремим кандидатам у депутати, щодо яких поширені недостовірні матеріали, такий же час на радіо, телебаченні чи таку ж друковану газетну площу не менш як на 2000 знаків для спростування недостовірних матеріалів.

**14.** Перешкоджання здійсненню права вести передвиборну агітацію, а також зловживання правом на ведення такої агітації тягне за собою відповідальність згідно з законом.

## **Стаття 35.**

### ***Обмеження у проведенні передвиборної агітації***

**1.** Під час виборчої кампанії кандидатам у депутати, в тому числі і тим, хто є працівниками радіо і телебачення, забороняється виступати на радіо і по телебаченню більше часу, ніж відведено для інших кандидатів у депутати.

**2.** Для кандидатів у депутати, в тому числі і тих, хто є працівниками державних друкованих засобів масової інформації, обсяг їх публікацій не може перевищувати обсяг, встановлений для інших кандидатів у депутати.

**3.** Агітація в недержавних засобах масової інформації обмежується лише розміром власного виборчого фонду на умовах рівної оплати за ефірний час чи газетну площу для усіх кандидатів.

**4.** В організаціях, з'єднаннях і частинах Міністерства оборони, Національної гвардії, Міністерства внутрішніх справ, Державного комітету з справах охорони державного кордону, Служби безпеки, Цивільної оборони України передвиборна агітація обмежується. Зустрічі кандидатів, уповноважених осіб політичних партій, виборчих блоків партій та довірених осіб кандидатів з виборцями з числа військовослужбовців зозначених відомств організовує окружна виборча комісія з обов'язковим запрошенням, не пізніш як за три дні до зустрічі, всіх зареєстрованих кандидатів, а



також уповноважених осіб політичних партій, виборчих блоків партій. З початку виборчої кампанії відвідання цих організацій, з'єднань і військових частин окремими кандидатами, їх довіреними особами чи уповноваженими особами політичних партій, виборчих блоків партій забороняється. Допускається розповсюдження лише друківаних агітаційних матеріалів, виготовлених Центральною та відповідними окружними виборчими комісіями, а також кандидатами у депутати.

**5.** Розповсюдження анонімних агітаційних матеріалів або агітаційних матеріалів під псевдонімом забороняється.

**6.** У випадку розповсюдження анонімних агітаційних матеріалів або агітаційних матеріалів під псевдонімом чи матеріалів із закликами до насильницького повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності держави, до національної, мовної, расової, релігійної нетерпимості виборчі комісії після отримання такої інформації зобов'язані звернутися до органів внутрішніх справ з метою припинення незаконної агітації та вжиття заходів, передбачених законодавством України.

**7.** Не допускається участь у передвиборній агітації державних установ, органів місцевого самоврядування та їх посадових і службових осіб, в тому числі голів, заступників голів, секретарів та членів виборчих комісій.

**8.** Агітація в день виборів у будь-якій формі (розповсюдження виборчих листівок, плакатів, заклики голосувати «за» чи «проти» кандидатів або бойкотувати вибори) забороняється. Агітаційні друківані матеріали, вивішені до дня виборів поза приміщеннями для голосування, залишаються на тих же місцях.

**9.** Органи місцевого самоврядування, відповідні місцеві державні адміністрації відводять місця та обладнують стенди, дошки в людних місцях для вивішування матеріалів передвиборної агітації, передбаченої цим Законом, а також повідомлень про заходи виборчої кампанії. Забороняється розміщення таких матеріалів на будівлях, що є пам'ятками архітектури, та в місцях, де вони перешкоджають безпеці дорожнього руху.

**10.** Державним телерадіоорганізаціям, друківаним засобам масової інформації з державною участю, участю органів місцевого самоврядування, їх посадовим особам, творчим працівникам засобів масової інформації у період виборчої кампанії у своїх повідомленнях, матеріалах і передачах забороняється підтримувати або віддавати перевагу в будь-якій формі тим чи іншим політичним партіям, виборчим блокам партій, кандидатам у депутати, їхнім передвиборним програмам.

**11.** Забороняється проведення передвиборної агітації, що супроводжується наданням виборцям безплатно або на пільгових умовах товарів, цінних паперів, кредитів, лотерей, грошей, послуг.

**12.** За 15 днів до дня голосування забороняється оголошення в державних і недержавних засобах масової інформації результатів соціологічних

досліджень та опитувань громадської думки про рейтинг політичних партій, виборчих блоків партій, окремих кандидатів у депутати та інших прогнозів.

**13.** Кандидатам у депутати, які обіймають посади, у тому числі за сумісництвом, в органах державної влади, в органах місцевого самоврядування, на державних підприємствах, у військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, забороняється залучати або використовувати для будь-якої роботи, пов'язаної з проведенням своєї виборчої кампанії:

підлеглих їм осіб (у робочий час);

службовий транспорт, зв'язок, устаткування, приміщення, інші об'єкти та ресурси за місцем роботи.

## **Розділ VI. Фінансування виборчої кампанії**

### **Стаття 36.**

#### ***Фінансування роботи виборчих комісій***

Фінансування роботи виборчих комісій здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, що передаються у розпорядження Центральної виборчої комісії. Ці кошти використовуються Центральною виборчою комісією відповідно до ухваленого нею кошторису витрат.

### **Стаття 37.**

#### ***Фінансування передвиборної агітації***

**1.** Фінансування передвиборної агітації здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, а також коштів політичних партій, виборчих блоків партій, кандидатів у депутати, пожертвувань фізичних та юридичних осіб.

**2.** Центральна, окружні виборчі комісії оплачують у випадках, передбачених цим Законом:

**1)** друкування передвиборних плакатів політичних партій, виборчих блоків партій, кандидатів у депутати;

**2)** публікацію в газетах передвиборних програм політичних партій, виборчих блоків партій, кандидатів у депутати;

**3)** час мовлення на радіо і телебаченні;

**4)** користування спорудами, приміщеннями, устаткуванням для проведення зустрічей виборців з кандидатами у депутати та уповноваженими

особами політичних партій, виборчих блоків партій, організованих виборчими комісіями.

**3.** Власні виборчі фонди утворюються за рахунок коштів відповідно:

1) політичної партії, виборчих блоків партій — по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу;

2) кандидата у депутати — по одномандатному виборчому округу.

До зазначених фондів, утворених відповідно до законодавства України, можуть вноситися пожертвування громадян України та юридичних осіб. Органам державної влади, державним підприємствам, установам і організаціям, органам місцевого самоврядування, іноземним юридичним і фізичним особам, анонімним особам, міжнародним організаціям та об'єднанням забороняється робити внески до цих фондів.

**4.** Рахунки виборчих фондів відкриваються в установах банків за заявами відповідно уповноважених осіб політичних партій, виборчих блоків партій, кандидатів у депутати, довірених осіб кандидатів у депутати, після їх реєстрації відповідними виборчими комісіями, про що повідомляються виборчі комісії. Інформація про відкриті рахунки виборчих фондів публікується у пресі. Політичні партії, виборчі блоки партій, кандидати у депутати визначають розпорядника виборчого фонду.

**5.** Контроль за надходженням та використанням коштів виборчого фонду політичної партії, виборчого блоку партій, власного виборчого фонду кандидата у депутати здійснюється Центральною та окружними виборчими комісіями, податковими органами, а також установами банків, в яких відкрито відповідний рахунок.

**6.** Відповідна установа банку за зверненням кандидата у депутати, його довіреної особи чи уповноваженої особи політичної партії, виборчого блоку партій, які відкривали рахунок, а також Центральної та відповідних окружних виборчих комісій надає їм відомості про розміри та джерела надходжень до відповідного виборчого фонду.

**7.** Кошти, що надійшли до виборчого фонду політичної партії, виборчого блоку партій або до власного виборчого фонду кандидата у депутати, від фізичних чи юридичних осіб, які згідно з цим Законом не мають права робити такі пожертвування, або що надійшли від анонімного чи фіктивного пожертувача, в тому числі пожертувача, адреса якого невідома, за рішенням Центральної або відповідних окружних виборчих комісій перераховуються до Державного бюджету України.

**8.** Не використані під час виборчої кампанії кошти виборчих фондів за рішенням Центральної або відповідних окружних виборчих комісій перераховуються до Державного бюджету України. Якщо кандидат у депутати, який балотувався на виборах народних депутатів України, що були

визнані недійсними, реєструється кандидатом у депутати на повторних виборах, він має право розпоряджатися коштами, що залишилися в його власному виборчому фонді, за умови, що причиною визнання виборів недійсними не були дії цього кандидата чи його довірених осіб. Право розпоряджатися залишками коштів та поповнювати власний виборчий фонд належить також політичній партії, виборчому блоку партій, список кандидатів у депутати від яких зареєстровано для участі у повторних виборах у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі.

**9.** Кандидат у депутати, уповноважена особа політичної партії, виборчого блоку партій мають право відмовитися від коштів, що надійшли від пожертвувача, про що вони подають заяву до установи банку, в якій відкрито рахунок відповідного виборчого фонду. Ці кошти повертаються зазначеною установою пожертвувачу за його рахунок.

**10.** Не пізніш як за сім днів до дня виборів, уповноважені особи політичної партії, виборчого блоку партій, кандидати у депутати або їх довірені особи зобов'язані передати відповідно до Центральної чи окружних виборчих комісій фінансові звіти про джерела надходжень у виборчий фонд. Форма фінансового звіту встановлюється Центральною виборчою комісією.

**11.** Відомості про доходну частину виборчих фондів оприлюднюються відповідними виборчими комісіями не пізніш як за два дні до дня виборів.

**12.** Кошти виборчих фондів можуть використовуватися виключно на потреби агітаційної кампанії політичної партії, виборчого блоку партій, кандидата у депутати. Використання коштів виборчих фондів за іншим призначенням забороняється. Розрахунки із виборчих фондів кандидатів у депутати, політичних партій, виборчих блоків партій можуть проводитися лише у безготівковій формі.

## **Розділ VII. Голосування**

### **Стаття 38.**

#### ***Час і місце голосування***

**1.** Голосування проводиться в день виборів або в день повторного голосування з сьомої до двадцять другої години.

**2.** Про час і місце голосування дільнична виборча комісія сповіщає виборців не пізніш як за п'ятнадцять днів до дня виборів.

## **Стаття 39.**

### **Виборчі бюлетені**

**1.** Виборчі бюлетені є документами суворої звітності.

**2.** Виборчий бюлетень має містити назву органу, до якого відбуваються вибори, номер виборчого округу чи означення багатомандатного загальнодержавного виборчого округу і номер виборчої дільниці та позначене місце для підпису члена дільничної виборчої комісії, який видаватиме виборчий бюлетень.

**3.** До бюлетеня для голосування по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу вносяться назви політичних партій, виборчих блоків партій у порядку, визначеному жеребкуванням, що проводить Центральна виборча комісія після реєстрації списків кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій з обов'язковим переліком політичних партій, які утворили виборчий блок, а також із зазначенням прізвища, імені, по батькові, року народження, посади (заняття), місяця роботи та проживання, партійності перших п'яти кандидатів із внесеного кожною політичною партією, виборчим блоком партій списку кандидатів у депутати. Праворуч від кожної назви політичної партії, виборчого блоку партій розташовується порожній квадрат.

**4.** До бюлетеня для голосування по одномандатному виборчому округу вносяться в алфавітному порядку всі зареєстровані у цьому окрузі кандидати у депутати із зазначенням прізвища, імені, по батькові, року народження, посади (заняття), місяця роботи та проживання, партійності. Праворуч проти прізвища кожного кандидата у депутати розташовується порожній квадрат.

**5.** У виборчих бюлетенях після переліку прізвищ кандидатів у депутати зазначається: «Не підтримую жодного з кандидатів у депутати» (в бюлетенях для виборів по одномандатних виборчих округах) і праворуч від цих слів розташовується порожній квадрат або «Не підтримую жодної політичної партії, виборчого блоку партій» (в бюлетенях для виборів по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу) і праворуч від цих слів розташовується порожній квадрат.

**6.** Виборчі бюлетені мають контрольні талони, відокремлені від бюлетеня перфорацією, які містять назву органу, до якого відбуваються вибори, номер виборчого округу чи означення багатомандатного загальнодержавного виборчого округу, номер виборчої дільниці та порядковий номер виборця у списках виборців, а також позначені місця для підписів виборця та члена дільничної виборчої комісії, який видаватиме бюлетень.

**7.** Контрольні талони залишаються у дільничній комісії і є підставою для встановлення кількості виборців, які отримали виборчі бюлетені.

**8.** Виборчий бюлетень не повинен містити відомостей щодо кандидатів у депутати, списків кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих

блоків партій, які вибули з балотування. У разі коли кандидат у депутати вибув з балотування після видруккування бюлетенів, відповідна окружна (по одномандатному виборчому округу) або Центральна (по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу) виборча комісія приймає рішення про внесення змін до виборчого бюлетеня, а в разі необхідності — про його передруккування. Якщо зміни до виборчого бюлетеня внесені шляхом викреслення відомостей про особу, яка була кандидатом у депутати, чи вилучення списку кандидатів у депутати від політичної партії, виборчого блоку партій, дільнична комісія повідомляє про це кожного виборця під час видачі виборчого бюлетеня.

9. Виборчі бюлетені по виборчому округу мають друкуватися на однаковому папері і повинні бути однаковими за розміром, кольором та змістом, відповідати формі, встановленій Центральною виборчою комісією. Колір виборчих бюлетенів по одномандатному та багатомандатному загальнодержавному виборчих округах повинен бути різним. Виборчий бюлетень друкується на одному аркуші з текстовою частиною лише з одного боку.

## **Стаття 40.**

### ***Організація і порядок голосування***

1. Голосування проводиться в спеціально відведених приміщеннях, де обладнуються в достатній кількості кабінети або кімнати для таємного голосування, визначаються місця видачі виборчих бюлетенів і встановлюються виборчі скриньки таким чином, щоб виборці при підході до них обов'язково проходили через кабінети або кімнати для таємного голосування.

2. Вхід у кабінети або кімнати для таємного голосування, вихід з них, а також шлях від них до виборчих скриньок повинні бути в полі зору членів дільничної виборчої комісії, уповноважених осіб політичних партій, виборчих блоків партій і довірених осіб кандидатів у депутати та офіційних спостерігачів.

3. Відповідальність за організацію голосування, забезпечення таємності волевиявлення виборців, обладнання приміщень і підтримання в них належного порядку покладається на дільничні виборчі комісії. Виборець може перебувати в приміщенні для голосування лише протягом часу, необхідного для голосування.

4. У день виборів перед початком голосування голова дільничної виборчої комісії в присутності членів виборчої комісії та осіб, з числа визначених статтею 30 цього Закону, представників засобів масової інформації перевіряє виборчі скриньки, пломбує або опечатує їх.

5. Кожен виборець голосує особисто. Голосування за інших осіб не допускається.

**6.** Кожен виборець отримує два виборчі бюлетені: один для голосування по виборах у одномандатному і другий для голосування по виборах у багатомандатному загальнодержавному виборчих округах.

**7.** Виборчі бюлетені видаються членами дільничної виборчої комісії на підставі списку виборців по відповідній виборчій дільниці за умови пред'явлення виборцем документа, який посвідчує його особу. Член дільничної виборчої комісії, що видає виборчий бюлетень, розписується у визначених місцях на виборчому бюлетені та контрольному талоні. Виборець розписується за отримання виборчого бюлетеня у визначеному місці на контрольному талоні та у списку виборців.

**8.** Забороняється зазначати на бюлетенях у будь-який спосіб порядковий номер виборця або робити будь-які інші позначки, за якими можна було б визначити виборця.

**9.** Виборчі бюлетені заповнюються виборцем у кабіні або кімнаті для таємного голосування. При заповненні виборчих бюлетенів забороняється присутність інших осіб. Виборець, який не може самостійно заповнити бюлетені, має право з відома голови або заступника голови дільничної виборчої комісії запросити в кабінку (до кімнати) для таємного голосування іншу особу на свій розсуд, крім членів виборчої комісії, кандидатів у депутати, які балотуються по цьому виборчому округу, їх довірених осіб, а також уповноважених осіб політичних партій, виборчих блоків партій.

**10.** У виборчому бюлетені для голосування по виборах у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі виборець робить позначку «плюс» (+) або іншу, яка засвідчує волевиявлення виборця, у квадраті проти назви політичної партії, виборчого блоку партій, за яку (який) він голосує. Виборець може голосувати за список тільки від однієї політичної партії, виборчого блоку партій. У разі непідтримання жодної політичної партії, виборчого блоку партій виборець робить позначку «плюс» (+) або іншу, яка засвідчує волевиявлення виборця, в квадраті проти слів: «Не підтримую жодної політичної партії, виборчого блоку партій».

**11.** У бюлетені для голосування по виборах у одномандатному виборчому окрузі виборець робить позначку «плюс» (+) або іншу, що засвідчує волевиявлення виборця, у квадраті проти прізвища кандидата у депутати, за якого він голосує. Виборець може голосувати тільки за одного кандидата. У разі непідтримання жодного з кандидатів у депутати виборець робить позначку «плюс» (+) або іншу, яка засвідчує волевиявлення виборця, в квадраті проти слів: «Не підтримую жодного з кандидатів у депутати».

**12.** У випадках, коли окремі виборці за станом здоров'я не можуть прийти в приміщення для голосування, за їх письмовою заявою дільнична виборча комісія за три дні до дня виборів складає список таких виборців, комісія визначає час і не менше трьох членів виборчої комісії, які організують голосування в місцях перебування таких виборців. Час виходу членів комісії до виборців визначається з таким розрахунком, щоб ці

виборці змогли проголосувати не пізніше як за годину до закінчення голосування. Голова дільничної виборчої комісії повинен оголосити про те, що члени комісії виходять для організації голосування до виборців, які за станом здоров'я не можуть прийти в приміщення для голосування. При проведенні такого голосування можуть бути присутні офіційні спостерігачі.

**13.** Для проведення голосування робиться витяг із списку виборців у формі списку, який вручається головою дільничної виборчої комісії визначеним членам виборчої комісії разом з відповідними виборчими бюлетенями і опломбованою скринькою. При голосуванні в місці перебування виборця один із членів дільничної виборчої комісії розписується у визначених місцях на виборчому бюлетені та контрольному талоні. Виборець розписується за отримання виборчого бюлетеня у визначеному місці на контрольному талоні та у витягу із списку виборців.

**14.** Після повернення членів комісії до приміщення для голосування скринька, контрольні талони та витяг із списку виборців передаються голові дільничної виборчої комісії.

## **Розділ VIII. Підрахунок голосів і визначення результатів виборів**

### **Стаття 41.**

#### ***Порядок підрахунку голосів на виборчій дільниці***

**1.** Підрахунок голосів здійснюється виключно членами дільничної виборчої комісії на її засіданні. Під час підрахунку голосів ніхто не має права робити будь-які позначки, записи на бюлетенях для голосування.

**2.** Після закінчення голосування на підставі списку виборців дільнична виборча комісія встановлює загальну кількість виборців на виборчій дільниці.

**3.** Перед початком підрахунку голосів дільнична виборча комісія встановлює за кількістю контрольних талонів з підписами виборців та членів комісії, які видавали виборчі бюлетені, кількість виборців, котрі отримали виборчі бюлетені.

**4.** Після цього контрольні талони і невикористані виборчі бюлетені (разом із контрольними талонами) запаковуються і опечатуються, на пакеті зазначаються назва виборчого бюлетеня, номер виборчого округу, номер виборчої дільниці, дата і ставиться підпис голови та секретаря дільничної виборчої комісії.

**5.** Після перевірки цілісності печатак або пломб на виборчих скриньках голова дільничної виборчої комісії відкриває їх, після чого виборчі бюлетені



по виборах у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі відокремлюються від виборчих бюлетенів по виборах у одномандатному виборчому окрузі.

**6.** Комісія підраховує загальну кількість виборчих бюлетенів по відповідних округах і встановлює кількість виборців, які взяли участь у голосуванні, та визначає кількість бюлетенів, визнаних недійсними по відповідному виборчому округу.

**7.** Недійсними вважаються виборчі бюлетені нествореного зразка, виборчі бюлетені, на яких немає підпису члена дільничної виборчої комісії, який його видав, виборчі бюлетені, в яких поставлено більше ніж одну позначку проти прізвищ кандидатів у депутати чи назв політичних партій, виборчих блоків партій, а також виборчі бюлетені, на яких не поставлено жодної позначки або в яких неможливо однозначно визначити волевиявлення виборця. При виникненні сумнівів щодо дійсності бюлетеня питання вирішується комісією шляхом голосування.

**8.** Встановлена кількість недійсних виборчих бюлетенів заноситься до протоколу, недійсні бюлетені по виборах відповідно у одномандатному і багатомандатному загальнодержавному виборчих округах запаковуються окремо із зазначенням на пакеті назви виборчого бюлетеня, номера виборчого округу, номера виборчої дільниці, вказується дата і ставляться підписи голови та секретаря дільничної виборчої комісії.

**9.** Комісія підраховує кількість голосів, поданих за кожного кандидата у депутати, а також за кожен список кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій. Після цього окремо запаковуються виборчі бюлетені з голосами «за» кожного кандидата у депутати та «за» відповідні списки кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій із зазначенням на пакетах прізвища кандидата у депутати чи назви політичної партії, виборчого блоку партій, а також номера виборчого округу, номера виборчої дільниці і ставляться підписи голови та секретаря дільничної виборчої комісії.

**10.** Дільнична виборча комісія складає по багатомандатному загальнодержавному та одномандатному виборчих округах окремі протоколи, до яких заноситься:

- 1) загальна кількість виборців, зареєстрованих на виборчій дільниці;
- 2) кількість одержаних на дільницю бюлетенів;
- 3) кількість невикористаних бюлетенів;
- 4) кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені;
- 5) кількість виборців, які взяли участь у голосуванні;
- 6) кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними;

7) кількість голосів, поданих за кожного кандидата у депутати по одномандатному виборчому округу, або кількість голосів, поданих за кожен список кандидатів у депутати від політичної партії, виборчих блоків партій по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу.

11. Протоколи дільничної виборчої комісії складаються у трьох примірниках і підписуються головою, заступником голови, секретарем та всіма членами дільничної виборчої комісії. До них долучаються окремі думки членів комісії, викладені письмово, письмові заяви та скарги, що надійшли з приводу підрахунку голосів, та рішення, які комісія ухвалила в результаті їх розгляду. Перший примірник протоколу разом із пакетами виборчих бюлетенів та контрольних талонів негайно надсилається до окружної виборчої комісії, другий — зберігається у секретаря дільничної виборчої комісії, третій — відразу вивіщується для загального ознайомлення в приміщенні дільничної виборчої комісії.

## **Стаття 42.**

### ***Встановлення результатів виборів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі***

1. На підставі протоколів дільничних виборчих комісій окружна виборча комісія в одномандатному виборчому окрузі визначає на своєму засіданні:

- 1) загальну кількість виборців у виборчому окрузі;
- 2) кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені;
- 3) кількість виборців, які взяли участь у голосуванні;
- 4) кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними;

5) кількість голосів, поданих за список кандидатів у депутати від кожної політичної партії, виборчого блоку партій.

2. Протоколи окружних комісій складаються в трьох примірниках, які підписуються головою, заступником голови, секретарем та всіма членами окружної виборчої комісії і скріплюються печаткою окружної виборчої комісії. До протоколу долучаються окремі думки членів комісії, викладені письмово, письмові заяви та скарги, що надійшли до комісії, та рішення, які комісія ухвалила в результаті їх розгляду. Перший примірник протоколу негайно надсилається до Центральної виборчої комісії, другий — зберігається у секретаря окружної виборчої комісії, третій — відразу вивіщується у приміщенні окружної виборчої комісії для загального ознайомлення.

3. Уповноваженій особі політичної партії, виборчого блоку партій на її прохання видається копія протоколу.

**4.** На підставі протоколів окружних виборчих комісій Центральна виборча комісія на своєму засіданні встановлює:

1) загальну кількість виборців у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі;

2) кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені;

3) кількість виборців, які взяли участь у голосуванні;

4) кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними;

5) кількість голосів, поданих за списки кандидатів у депутати від кожної політичної партії, виборчого блоку партій, а також відсоток голосів, поданих за ці списки, по відношенню до кількості виборців, які взяли участь у голосуванні.

**5.** Списки кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій, що отримали менше чотирьох відсотків голосів виборців, які взяли участь у голосуванні, не отримують право на участь у розподілі депутатських мандатів.

**6.** Депутатські мандати між політичними партіями, виборчими блоками партій, списки кандидатів у депутати від яких отримали чотири або більше чотирьох відсотків голосів виборців, розподіляються пропорційно кількості отриманих ними голосів.

**7.** З цієї метою обчислюється виборча квота, тобто кількість голосів виборців, необхідна для отримання одного мандата.

**8.** Вона вираховується шляхом ділення кількості голосів виборців у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі, які подані за списки кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій, що отримали чотири або більше чотирьох відсотків голосів, на число мандатів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі. Дробові залишки від ділення відкидаються.

**9.** Кількість голосів, поданих за список кандидатів у депутати від кожної політичної партії, виборчого блоку партій, ділиться на цю квоту. Отримане ціле число є кількість мандатів цієї партії, виборчого блоку партій. Дробові залишки використовуються для розподілу решти мандатів, які залишаються нерозподіленими.

**10.** Списки від політичних партій, виборчих блоків партій, які мають більші порівняно з іншими дробові залишки, після ділення отримують по одному додатковому мандату, починаючи із списку, що має найбільший дробовий залишок. У випадку рівності дробових залишків у двох чи більше списках, першим отримує додатковий мандат список, за який віддано більшу кількість голосів виборців. У випадку, якщо після цієї процедури залишаються мандати, вони розподіляються шляхом повторного застосування цієї методики.

**11.** Кандидати від політичної партії, виборчого блоку партій вважаються обраними в порядку їх черговості у списку. В списку пропускаються кандидати, обрані в одномандатних виборчих округах.

**12.** Грошова застава повертається політичним партіям, виборчим блоком партій, які отримали право на участь у розподілі депутатських мандатів.

**13.** Кількість мандатів, отриманих політичними партіями, виборчими блоками партій є результатом виборів.

**14.** Рішення щодо результатів виборів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі можуть бути оскаржені до суду протягом десяти днів після їх опублікування Центральною виборчою комісією. Суд розглядає скарги і приймає рішення по них протягом десяти днів.

### **Стаття 43.**

#### ***Встановлення результатів виборів у одномандатних виборчих округах***

**1.** На підставі протоколів дільничних виборчих комісій окружна виборча комісія визначає:

- 1) загальну кількість виборців на виборчому окрузі;
- 2) кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені;
- 3) кількість виборців, які взяли участь у голосуванні;
- 4) кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними;
- 5) кількість голосів, поданих за кожного кандидата у депутати;
- 6) особу кандидата, який набрав найбільшу кількість голосів.

**2.** Протоколи окружних виборчих комісій складаються в трьох примірниках, які підписуються головою, заступником голови, секретарем і всіма членами окружної виборчої комісії і скріплюються печаткою окружної виборчої комісії. До протоколу долучаються окремі думки членів окружної виборчої комісії, викладені письмово, письмові заяви і скарги, що надійшли до комісії, та рішення, які комісія ухвалила в результаті їх розгляду. Перший примірник протоколу негайно надсилається до Центральної виборчої комісії, другий — зберігається у секретаря окружної виборчої комісії, третій — відразу вивішується для загального ознайомлення у приміщенні окружної виборчої комісії.

**3.** Кандидату або його довірній особі на їх прохання відразу ж видається копія протоколу.

**4.** Обраним вважається кандидат у депутати, який одержав більшість голосів виборців, які взяли участь у голосуванні відносно інших кандидатів, які балотувалися в даному виборчому окрузі. У випадку, коли до виборчого

бюлетеня було включено лише одного кандидата у депутати, він вважається обраним, якщо кількість голосів, поданих «за» нього перевищує кількість голосів «не підтримую жодного з кандидатів у депутати» по одномандатному виборчому округу.

5. Якщо найбільшу і водночас однакову кількість голосів набрали два або більше кандидати у депутати, проводиться повторне голосування по цих кандидатурах.

6. Рішення про визнання народного депутата обраним приймає окружна виборча комісія. Це рішення може бути у тижневий термін оскаржене до Центральної виборчої комісії.

7. Вибори визнаються такими, що не відбулися, у зв'язку з вибуттям усіх зареєстрованих у виборчому окрузі кандидатів.

8. Окружна виборча комісія може визнати вибори недійсними, якщо в ході їх проведення або під час підрахунку голосів мали місце порушення цього Закону, що вплинули на результати виборів. Це рішення може бути оскаржене у тижневий строк до Центральної виборчої комісії.

## **Стаття 44.**

### ***Реєстрація народних депутатів України і опублікування підсумків виборів***

1. Центральна виборча комісія реєструє осіб, обраних народними депутатами України, і відповідно до цього Закону видає їм тимчасове посвідчення народного депутата України.

2. Підсумком виборів вважається встановлення особи, обраної депутатом.

3. Підсумки виборів народних депутатів публікуються Центральною виборчою комісією в газеті «Голос України», повідомляються по телебаченню і радіо не пізніше ніж на двадцять перший день після виборів.

4. Повідомлення про підсумки виборів і список обраних народних депутатів України публікуються в алфавітному порядку із зазначенням прізвища, імені, по батькові, року народження, професії, посади (заняття), місця роботи і проживання, партійності та виборчого округу, від якого обрано депутата.

## **Стаття 45.**

### ***Посвідчення народного депутата України***

Після складення обраними народними депутатами України присяги Центральна виборча комісія в тижневий строк видає їм депутатські посвідчення встановленого зразка.

## **Розділ ІХ. Повторне голосування, повторні вибори, порядок заміни народних депутатів, позачергові вибори**

### **Стаття 46.**

#### ***Повторне голосування***

1. Якщо в одномандатному виборчому окрузі найбільшу і водночас однакову кількість голосів набрали два або більше кандидати у депутати, окружна виборча комісія приймає рішення про проведення в окрузі повторного голосування по цих кандидатурах.

2. Про це рішення окружна виборча комісія повідомляє Центральну виборчу комісію та інформує виборців округу не пізніше ніж на другий день після підведення результатів першого туру виборів.

3. Повторне голосування проводиться не пізніш як у двотижневий строк після загальних виборів з додержанням вимог цього Закону.

### **Стаття 47.**

#### ***Визнання виборів недійсними***

1. Центральна виборча комісія може визнати вибори недійсними, якщо в ході їх проведення або при підрахунку голосів мали місце порушення цього Закону, що вплинули на підсумки виборів.

2. Заява до Центральної виборчої комісії про визнання виборів недійсними може бути подана особою, яка балотувалася кандидатом у депутати, політичною партією, виборчим блоком партій, списки кандидатів у депутати від яких були зареєстровані відповідно до цього Закону, або їх уповноваженими особами, а також органами прокуратури протягом десяти днів з дня опублікування результатів виборів окружною виборчою комісією.

3. Рішення Центральної виборчої комісії про визнання виборів недійсними може бути оскаржене до суду в установленому законом порядку.

### **Стаття 48.**

#### ***Повторні вибори***

1. Повторні вибори проводяться в багатомандатному загальнодержавному та одномандатних виборчих округах у випадках, коли вибори по відповідному виборчому округу визнані недійсними або такими, що не відбулися.

2. Рішення про проведення повторних виборів приймає Центральна виборча комісія.

3. Повторні вибори призначаються не пізніше як через місяць від дня визнання виборів недійсними або такими, що не відбулися. Голосування проводиться на тих же виборчих дільницях і за списками виборців, що використовувалися для проведення чергових виборів. Висування і реєстрація кандидатів у депутати та інші виборчі процедури проводяться в порядку, встановленому цим Законом.

4. На повторних виборах у будь-якому одномандатному виборчому окрузі не можуть балотуватися громадяни, щодо яких було скасовано рішення про реєстрацію їх як кандидатів у депутати, а також ті, щодо яких набрав законної сили обвинувальний вирок суду у зв'язку з вчиненням ними дій, внаслідок яких вибори або повторне голосування в будь-якому окрузі були визнані недійсними.

## **Стаття 49.**

### ***Порядок заміни депутатів, які вибули***

1. У разі коли депутат, якого обрано у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі, втратив депутатський мандат, або його повноваження достроково припинені на підставах і в порядку, передбачених Конституцією України і законами України, депутатський мандат отримує перший за черговістю необраний кандидат із списку від тієї ж політичної партії, виборчого блоку партій. Якщо в списку кандидатів у депутати від політичної партії, виборчого блоку партій не залишилося кандидатів для заміщення вакантного мандата, такий мандат залишається вакантним до чергових або позачергових виборів.

2. У разі втрати депутатського мандата або дострокового припинення повноважень депутата, який обирався в одномандатному виборчому окрузі, в цьому окрузі проводяться вибори замість депутата, який вибув.

## **Стаття 50.**

### ***Проведення виборів замість депутатів, які вибули***

1. В одномандатних виборчих округах вибори замість депутатів, які вибули, призначаються Центральною виборчою комісією не пізніше ніж за три місяці до їх проведення і організовуються з додержанням вимог цього Закону.

2. При цьому окружна виборча комісія утворюється за 50 днів до дня виборів, дільничні виборчі комісії — за місяць до дня виборів, реєстрація кандидатів у депутати закінчується за 30 днів до дня виборів. Списки виборців подаються для ознайомлення за 10 днів до дня виборів.

3. Протягом четвертого року повноважень діючого складу Верховної Ради України вибори нового депутата замість вибулого не проводяться.

## **Стаття 51.**

### ***Проведення позачергових виборів депутатів***

1. Позачергові вибори депутатів проводяться в період шістдесяті днів з дня опублікування рішення про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України.

2. Рішення про початок виборчої кампанії приймає Центральна виборча комісія не пізніш як за 60 днів до дня виборів.

3. При цьому окружні виборчі комісії утворюються за 50 днів до дня виборів, дільничні виборчі комісії — за 30 днів. Реєстрація кандидатів у депутати закінчується за 20 днів до дня виборів. Списки виборців подаються для загального ознайомлення за сім днів до дня виборів.

## **Розділ X. Заключні положення**

### **Стаття 52.**

#### ***Відповідальність за порушення виборчого Закону***

1. Особи, які перешкождали шляхом насильства, обману, погроз, підкупу або іншим шляхом вільному здійсненню громадянином України права обирати і бути обраним народним депутатом України, вести передвиборчу агітацію, публічно закликали або агітували за бойкотування виборів, а також члени виборчих комісій, посадові та службові особи органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів об'єднань громадян, які вчинили підлог виборчих документів, приписку або завідомо неправильний підрахунок голосів виборців, порушили таємницю голосування або допустили інше порушення цього Закону, несуть відповідальність, встановлену законами України.

2. До відповідальності притягуються також особи, які опублікували або іншим способом поширили завідомо неправдиві відомості про кандидата в депутати.

### **Стаття 53.**

#### ***Зберігання виборчої документації***

1. Після опублікування результатів голосування та підсумків виборів Центральна виборча комісія передає виборчу документацію до відповідної



центральної державної архівної установи, окружні та дільничні виборчі комісії — до відповідних місцевих державних архівних установ.

2. Виборчі бюлетені зберігаються чотири роки в місцевих державних архівних установах.

3. Державні архівні установи забезпечують доступ до виборчої документації відповідно до законодавства України.

## **Розділ XI. Прикінцеві положення**

1. Цей Закон набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Висування до списків кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій для участі у виборах по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу на виборах народних депутатів України у березні 1998 року розпочинається з дня опублікування цього Закону.

2. Визнати такими, що втратили чинність, Закон України «Про вибори народних депутатів України», прийнятий Верховною Радою України 18 листопада 1993 року, з наступними змінами, і Постанову Верховної Ради України «Про застосування законів України «Про вибори народних депутатів України», «Про вибори Президента України», «Про вибори депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних рад» від 13 липня 1994 року у частині, що стосується виборів народних депутатів України.

Президент України **Л. КУЧМА**

м. Київ

24 вересня 1997 року

№ 541/97-ВР

# **ЗМІСТ**

## **I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ**

|  |   |
|--|---|
| Стаття 1. Основні засади і принципи виборів .....                  | 3 |
| Стаття 2. Види виборів .....                                       | 3 |
| Стаття 3. Право громадян України обирати<br>та бути обраними ..... | 3 |
| Стаття 4. Проведення виборів .....                                 | 4 |
| Стаття 5. Право висування кандидатів у депутати .....              | 4 |

## **II. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИБОРІВ**

|   |    |
|---|----|
| Стаття 6. Порядок призначення виборів .....                             | 5  |
| Стаття 7. Утворення виборчих округів .....                              | 5  |
| Стаття 8. Утворення виборчих дільниць .....                             | 6  |
| Стаття 9. Виборчі комісії .....   | 7  |
| Стаття 10. Утворення виборчих комісій .....                             | 7  |
| Стаття 11. Повноваження Центральної виборчої комісії ....               | 9  |
| Стаття 12. Повноваження окружної виборчої комісії .....                 | 11 |
| Стаття 13. Повноваження дільничної виборчої комісії .....               | 12 |
| Стаття 14. Організація роботи виборчих комісій .....                    | 13 |
| Стаття 15. Оскарження рішень виборчих комісій .....                     | 14 |
| Стаття 16. Статус осіб, які входять до складу виборчих<br>комісій ..... | 15 |
| Стаття 17. Оплата праці членів виборчих комісій .....                   | 15 |

## **III. СПИСКИ ВИБОРЦІВ**

|   |    |
|---|----|
| Стаття 18. Списки виборців, порядок їх складання<br>та уточнення .....    | 16 |
| Стаття 19. Випадки особливого порядку складання списків<br>виборців ..... | 17 |

## **IV. ВИСУВАННЯ І РЕЄСТРАЦІЯ КАНДИДАТІВ У ДЕПУТАТИ**

|   |    |
|---|----|
| Стаття 20. Загальний порядок висування кандидатів<br>у депутати .....   | 18 |
| Стаття 21. Порядок висування кандидатів у депутати<br>в багатомандатному загальнодержавному<br>виборчому окрузі ..... | 18 |
| Стаття 22. Порядок висування кандидатів у депутати<br>в одномандатних виборчих округах .....                          | 19 |
| Стаття 23. Підписний лист .....   | 20 |

|  |    |
|--|----|
| Стаття 24. Порядок реєстрації списків кандидатів у депутати в багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі .....             | 21 |
| Стаття 25. Порядок реєстрації кандидатів у депутати в одномандатних виборчих округах .....   | 22 |
| Стаття 26. Вибуття кандидата в депутати з балотування .....  | 23 |
| Стаття 27. Гарантії діяльності кандидатів у депутати .....   | 24 |
| Стаття 28. Уповноважені особи політичних партій, виборчих блоків партій у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі ..... | 25 |
| Стаття 29. Довірені особи кандидата в депутати в одномандатному виборчому окрузі .....   | 26 |
| Стаття 30. Офіційні спостерігачі .....   | 27 |
| <b>V. ПЕРЕДВИБОРНА АГІТАЦІЯ</b>  |    |
| Стаття 31. Форми і засоби передвиборної агітації .....   | 27 |
| Стаття 32. Матеріали передвиборної агітації у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі .....                             | 28 |
| Стаття 33. Матеріали передвиборної агітації в одномандатному виборчому окрузі .....  | 28 |
| Стаття 34. Використання засобів масової інформації .....   | 29 |
| Стаття 35. Обмеження у проведенні передвиборної агітації .....   | 31 |
| <b>VI. ФІНАНСУВАННЯ ВИБОРЧОЇ КАМΠΑНІЇ</b>  |    |
| Стаття 36. Фінансування роботи виборчих комісій .....  | 33 |
| Стаття 37. Фінансування передвиборної агітації .....   | 33 |
| <b>VII. ГОЛОСУВАННЯ</b>  |    |
| Стаття 38. Час і місце голосування .....   | 35 |
| Стаття 39. Виборчі бюлетені .....  | 36 |
| Стаття 40. Організація і порядок голосування .....   | 37 |
| <b>VIII. ПІДРАХУНОК ГОЛОСІВ І ВИЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИБОРІВ</b>   |    |
| Стаття 41. Порядок підрахунку голосів на виборчій дільниці .....   | 39 |
| Стаття 42. Встановлення результатів виборів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі .....                             | 41 |

|   |    |
|---|----|
| Стаття 43. Встановлення результатів виборів<br>у одномандатних виборчих округах ..... | 43 |
|---|----|

|   |    |
|---|----|
| Стаття 44. Реєстрація народних депутатів України<br>і опублікування підсумків виборів ..... | 44 |
|---|----|

|   |    |
|---|----|
| Стаття 45. Посвідчення народного депутата України ..... | 44 |
|---|----|

## **ІХ. ПОВТОРНЕ ГОЛОСУВАННЯ, ПОВТОРНІ ВИБОРИ, ПОРЯДОК ЗАМІНИ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ, ПОЗАЧЕРГОВІ ВИБОРИ**

|                                       |    |
|---------------------------------------|----|
| Стаття 46. Повторне голосування ..... | 45 |
|---------------------------------------|----|

|  |    |
|--|----|
| Стаття 47. Визнання виборів недійсними ..... | 45 |
|--|----|

|                                  |    |
|----------------------------------|----|
| Стаття 48. Повторні вибори ..... | 45 |
|----------------------------------|----|

|   |    |
|---|----|
| Стаття 49. Порядок заміни депутатів, які вибули ..... | 46 |
|---|----|

|  |    |
|--|----|
| Стаття 50. Проведення виборів замість депутатів,<br>які вибули ..... | 46 |
|--|----|

|   |    |
|---|----|
| Стаття 51. Проведення позачергових виборів депутатів .... | 47 |
|---|----|

## **Х. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ**

|   |    |
|---|----|
| Стаття 52. Відповідальність за порушення виборчого Закону | 47 |
|---|----|

|   |    |
|---|----|
| Стаття 53. Зберігання виборчої документації ..... | 47 |
|---|----|

## **ХІ. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ**





**ЗАКОН УКРАЇНИ**  
**Про вибори народних депутатів України**

(Текст Закону друкується за виданням:  
«Офіційний вісник України», 1997 р., № 43, с. 2)

Підписано до друку 22.12.1997.

Формат 84x108 1/32

Друк офсетний

Наклад 25 000 примірників

Зам. 7-493

Віддруковано з фотоформ видавництва «Право»

Київська книжкова друкарня наукової книги  
252030, м. Київ-30, вул. Богдана Хмельницького, 19-б

Country Ukraine

Year 1997 Language Ukrainian

Description Parliamentary Election  
law

IFES developed/sponsored? NO



**NEW  
DOCUMENT**

# ЗАКОН УКРАЇНИ

## Про внесення змін до Закону України «Про вибори народних депутатів України»

Верховна Рада України **ПОСТАНОВЛЯЄ**:

1. Внести до Закону України «Про вибори народних депутатів України» (Відомості Верховної Ради України, 1997 р., № 43, ст. 280) такі зміни:

1. Пункт 18 статті 11 викласти в такій редакції:

«18) встановлює результати голосування та виборів по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу і публікує їх; публікує списки депутатів, обраних по одномандатних і багатомандатному виборчих округах, із зазначенням даних, передбачених частиною четвертою статті 44 цього Закону».

2. У статті 12:

а) пункти 8 і 14 викласти в такій редакції:

«8) повідомляє населення про результати голосування та виборів у виборчому окрузі через засоби масової інформації»;

«14) контролює достовірність підписів, зібраних на підтримку кандидату у депутати по одномандатному виборчому округу»;

б) доповнити статтю після пункту 14 новим пунктом 15 такого змісту:

«15) за дорученням Центральної виборчої комісії контролює достовірність підписів, зібраних на підтримку виборчих списків політичних партій, виборчих блоків партій».

У зв'язку з цим пункти 15, 16, 17, 18, 19 вважати відповідно пунктами 16, 17, 18, 19, 20.

3. Частину третю статті 15 викласти в такій редакції:

«3. Рішення, дії чи бездіяльність Центральної виборчої комісії можуть бути оскаржені в установленому законом порядку до суду».

4. Частину третю статті 16 після слів «за межі України» доповнити словами «припинення громадянства України».

5. Останнє речення частини одинадцятої статті 18 після слів «Це рішення» доповнити словами «або невнесення змін до списку виборців».

6. Частину третю статті 24 викласти в такій редакції:

«3. Центральна виборча комісія не пізніше як на п'ятий день після подати документів приймає рішення щодо реєстрації списку кандидатів у депутати, про що представнику політичної партії, виборчого блоку партій видається копія відповідного рішення, і у разі реєстрації списку кандидатів у депутати від політичної партії, виборчого блоку партій публікує відповідне рішення та такий список кандидатів у депутати з відомостями про них. Зареєстрований список кандидатів у депутати від політичної партії, виборчого блоку партій (з відомостями про них) надсилається Центральною виборчою комісією до окружних виборчих комісій не пізніше як на другий день після їх утворення».

7. У пункті 2 частини першої статті 25 слова «не менш як півтори тисячі підписів виборців» замінити словами «не менш як дев'ятсот підписів виборців».

8. Частини п'яту та шосту статті 39 викласти в такій редакції:

«5. У виборчих бюлетенях після переліку прізвищ кандидатів у депутати зазначається: «Не підтримую жодного з кандидатів у депутати» (в бюлетенях для виборів по одномандатних виборчих округах) і праворуч від цих слів розташовується порожній квадрат або «Не підтримую виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій» (в бюлетенях для виборів по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу) і праворуч від цих слів розташовується порожній квадрат.

6. Виборчі бюлетені мають контрольні талони, відокремлені від бюлетеня лінією для відриву, що містять назву органу, до якого відбуваються вибори, номер виборчого округу чи означення багатомандатного загальнодержавного виборчого округу, номер виборчої дільниці, а також позначені місця для підписів виборця та члена дільничної виборчої комісії, який видаватиме бюлетень».

9. Частину десятю статті 40 викласти в такій редакції:

«10. У виборчому бюлетені для голосування по виборах у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі виборець робить позначку «плюс» (+) або іншу, яка засвідчує волевиявлення виборця, у квадраті проти назви політичної партії, виборчого блоку партій, за виборчий список якої (якого) він голосує. Виборець може голосувати за виборчий список тільки однієї політичної партії, виборчого блоку партій. У разі не підтримання виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій виборець робить позначку «плюс» (+) або іншу, яка засвідчує волевиявлення виборця, в квадраті проти слів: «Не підтримую виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій».

10. Частину третю статті 47 викласти в такій редакції:

«1. У разі коли депутат, якого обрано у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі, втратив депутатський мандат або його повноваження достроково припинені на підставах і в порядку, передбачених Конституцією України і законами України, за рішенням Центральної виборчої комісії обраним народним депутатом України визнається перший за черговістю кандидат, включений до списку тієї ж політичної партії, виборчого блоку партій, який не був визнаний обраним народним депутатом України відповідно до статті 42 цього Закону. Якщо в списку кандидатів у депутати від політичної партії, виборчого блоку партій не залишилося кандидатів для заміщення вакантного мандата, такий мандат залишається вакантним до чергових або позачергових виборів».

II. Цей Закон набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Президент України **Л. КУЧМА**

м. Київ,  
30 грудня 1997 року  
№ 801/97-ВР

# **ЗАКОН УКРАЇНИ**

## **Про внесення зміни до статті 34 Закону України «Про вибори народних депутатів України»**

Доповнити частину п'яту статті 34 Закону України «Про вибори народних депутатів України» новим реченням:

«Час мовлення (сітка мовлення) телерадіоорганізацій, які мають ліцензії Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення на право користування загальнонаціональними каналами мовлення, змінюється (без зміни обсягу мовлення) на період виборів з метою забезпечення обласним державним телерадіоорганізаціям можливостей максимального розповсюдження їх програм та передач на території відповідних виборчих округів».

Президент України **Л. КУЧА**

м. Київ

11 грудня 1997 року

№ 715/97-ВР

# **ЗАКОН УКРАЇНИ**

## **Про внесення зміни до статті 39 Закону України «Про вибори народних депутатів України»**

1. Частину третю статті 39 Закону України «Про вибори народних депутатів України» викласти в такій редакції:

«3. До бюлетеня для голосування по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу вносяться назви політичних партій, виборчих блоків партій у порядку, визначеному жеребкуванням, що проводить Центральна виборча комісія після реєстрації списків кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій з обов'язковим переліком політичних партій, які утворили виборчий блок, а також із зазначенням прізвищ з ініціалами перших п'яти кандидатів із внесеного кожною політичною партією, виборчим блоком партій списку кандидатів у депутати. Праворуч від кожної назви політичної партії, виборчого блоку партій розташовується порожній квадрат».

2. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України **Л. КУЧА**

м. Київ

25 грудня 1997 року

№ 783/97-ВР